

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ingrid Ljunggren

Folkdomstolen på sociala medier

Rättsliga konsekvenser av utpekanden av sexualbrottslingar

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin för examen: VT 2018

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Några utgångspunkter	9
1.5 Avgränsningar	10
1.6 Metod	11
1.7 Perspektiv	12
1.8 Forskningsläge	13
1.9 Material	14
1.10 Disposition	16
2 YTTRANDEFRIHET	18
2.1 Yttrandefrihetens funktion och innebörd	18
2.2 Yttrandefrihetens utveckling	19
2.3 Yttrandefrihetens gränser	20
2.4 Yttrandefrihet i svensk rätt	21
2.4.1 Regeringsformen	21
2.4.2 Art. 10 i Europakonventionen	22
2.5 Sammanfattande kommentar	22
3 PERSONLIG INTEGRITET	24
3.1 Begreppet integritet	24
3.2 Skyddet för personlig integritet i svensk rätt	25

3.2.1	Regeringsformen	25
3.2.2	Art. 8 i Europakonventionen	26
3.2.3	Ärekränkingsbrotten	27
3.2.4	Förtal	28
3.2.4.1	Spridningsrekvisitet	28
3.2.4.2	Missaktning	29
3.2.4.3	Försvarlighetsbedömningen	29
3.2.4.4	Kravet på sanning	30
3.2.4.5	Särskild åtalsprövning	31
3.3	Sammanfattande kommentar	31
4	OSKULDSPRESUMTIONEN	33
4.1	Allmänt om oskuldspresumtionen	33
4.2	I internationell rätt	34
4.2.1	Förenta nationerna	34
4.2.2	Europeiska unionen	35
4.2.2.1	Europakonventionen	35
4.2.2.2	Rättighetsstadgan	35
4.2.2.3	Oskuldspresumtionsdirektivet	36
4.3	I svensk rätt	36
4.4	Oskuldspresumtionens tillämpningsområde	37
4.5	Sammanfattande kommentar	39
5	SOCIALA MEDIER: EN NY ARENA FÖR FÖRTALSBROTTET	41
5.1	Vad är internet?	41
5.1.1	Vad är sociala medier?	41
5.1.2	Användningen av internet i Sverige	42
5.1.3	Sociala medier som verktyg för mobilisering	43
5.2	Problemen med internet	43
5.2.1	Global spridning	44
5.2.2	Åvsaknad av källkritik	44
5.2.3	Faktaresistens	44
5.2.4	Internet – en ansvarsfri zon?	46
5.3	Utpekanden av sexualbrottslingar	46
5.3.1	Me too-rörelsen	46
5.3.2	Utpekanden av pedofiler	47
5.4	Rättsliga avgöranden	48
5.4.1	Utpekande under hashtaggen #metoo	48
5.4.2	Journalist utpekad som pedofil	49
5.4.3	Utpekande av dömd sexualbrottsling	49
5.5	Sammanfattande kommentar	50

6	KONSEKVENSER AV UTPEKANDEN I SOCIALA MEDIER	51
6.1	Straffrättsliga konsekvenser	51
6.1.1	Förtal	51
6.1.2	#Metoo – en förmildrande omständighet	53
6.2	Intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och personlig integritet	53
6.3	Folkdomstolen på sociala medier	56
6.3.1	Begreppet folkdomstol	57
6.3.2	Bildandet av en folkdomstol i sociala medier	57
6.3.3	Utpekanden i förhållande till oskuldspresumtionen	59
6.3.3.1	Misstänkta sexualbrottslingar	59
6.3.3.2	Dömda sexualbrottslingar	60
6.3.4	Utgör utpekanden på sociala medier ett hot mot oskuldspresumtionen?	61
6.4	Sammanfattande kommentar	62
7	ANALYS	63
7.1	Yttrandefrihetens gränser	63
7.2	Utpekanden i sociala medier kan utgöra förtal	64
7.3	Utpekanden och sexualbrottslingars rätt till personlig integritet	66
7.4	Folkdomstolen och oskuldspresumtionen	68
7.5	Avslutande kommentar	70
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	72
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	79

Summary

In the fall of 2017, the hashtag #metoo spread virally on social media. The hashtag started when a Hollywood film producer was accused of having exposed several women in the American film industry of sexual abuse. In connection with the allegations, an American actress encouraged her female colleagues to publish their experiences of sexual abuse under the hashtag of me too. The hashtag was first used during the year of 2006, then to pay attention to sexual violence against African-American women. The hashtag did not get as much impact then, as in 2017.

The Me too movement aims to prevent sexual violence against women. The hashtag allows women to finally speak freely about sexual abuse, without shame or guilt. In Sweden, the Me too movement became the starting point for an extensive campaign, both among individuals and entire industries. The purpose of a publication under #metoo is to share experiences and thus show support for the movement. Some people also published stories where they named their perpetrators in connection with the allegations.

Spreading names of perpetrators or indications of the perpetrator's identity may constitute an offense under Swedish law. Appearances of this kind became somewhat of a trend by the end of 2017. That publications of perpetrators identities can lead to criminal liability was a backlash for the Me too movement. The first Swedish judgment regarding an allegation under #metoo came in early 2018. A woman was found guilty for defamation after naming her offender in a Facebook post.

The Internet means new possibilities for exercising your right to freedom of speech. The Internet makes it possible for anyone to publish information about anything. The information can get infinite spread and much of the information remains on the Internet for an incalculable time.

Sweden is a highly digitalized country; almost everyone has access to the Internet. Despite a widespread use of internet, there are many misconceptions about what you can and cannot publish on the Internet. Many people regard the internet as a zone where common codes of conduct do not apply. Source criticism is not taken as seriously on the internet as in the real world. In addition, the internet is a place where everyone can find like-minded people. Social media is therefore an effective tool for political and social mobilization.

The issue of sexual offenders' right to privacy has become part of the public debate in the last year. The Swedish law is clear, even sexual offenders have a right to protection for defamation, even if the information is true. There is a lot of evidence that the society's view of sexual offenders' right to privacy does not match the legal view. The balance between freedom of expression and personal integrity is not absolute. Changes in society can lead to a

growing acceptance of naming and publishing sexual offenders on social media. A sign of this is seen in the previously mentioned judgment against the woman who published a Facebook post, naming her perpetrator. The woman was sentenced for defamation, but the court judged that the Me too movement was considered to be a mitigating circumstance.

Because of the Internet, viral campaigns, like #metoo, have been able to spread virally around the world. But openness also creates vulnerability, especially for the protection of personal integrity. Allegations and the identification of non-convicted perpetrators under #metoo have been criticized. Critics mean that such allegations create a people's court on social media, where nobody is safe from allegations.

A people's court on social media means that allegations and similar behaviors lead to people being convicted by society, before the person has undergone a trial. A verdict from the people's court on social media can have major negative consequences for the person being named. The people's court does not take the right to a fair trial into account and there is no possibility of appeal. The people's court and the allegations of non-convicted sexual offenders on social media also contravene the presumption of innocence which states that each person is considered innocent until proven guilty.

Sammanfattning

Under hösten 2017 spreds hashtaggen #metoo som en lavin på sociala medier. Upprinnelsen till hashtaggen var ett utpekande av en filmproducent som avslöjades ha utsatt flertalet kvinnor inom den amerikanska filmbranschen för sexuella övergrepp. I samband med avslöjandet uppmanade en amerikansk skådespelerska sina kvinnliga kollegor att offentliggöra sina erfarenheter av sexuella övergrepp under hashtaggen me too. Hashtaggen användes för första gången redan år 2006, då för att uppmärksamma sexuellt våld mot rasifierade svarta kvinnor. Hashtaggen fick dock sitt stora genombrott under slutet av 2017.

Me too-rörelsen syftar till att uppmärksamma sexuellt våld mot kvinnor. Hashtaggen tillåter kvinnor att tala ut och frigöra sig från skam och skuld till följd av ett sexuellt övergrepp. I Sverige blev me too-rörelsen startskottet för ett omfattande upprop, både bland enskilda och hela branscher. Syftet med en publicering under #metoo var att dela med sig av sina erfarenheter och på så sätt visa sitt stöd för rörelsen. Vissa personer publicerade även berättelser där de namngav sina förövare.

Att sprida direkta namngivanden av förövare eller antydningar om förövarens identitet kan utgöra förtal enligt svensk lag. Utpekanden av detta slag blev något av en trend under slutet av 2017. Att frigörande utpekanden av sina förövare kan leda till straffansvar var ett bakslag för me too-rörelsen. Den första domen avseende ett utpekande under #metoo kom i början av 2018. En kvinna dömdes för förtal efter att ha namngivit sin förövare i ett facebookinlägg.

Internet innebär positiva förändringar för yttrandefriheten. Det är numera möjligt för vem som helst att publicera information om vad som helst. Informationen kan få oändlig spridning och mycket av informationen finns kvar på internet under en oöverskådlig tid.

Sverige är ett mycket digitaliserat land; nästan alla har tillgång till internet. Trots en utbredd internetanvändning finns det många missuppfattningar vad man får skriva på internet. Många ser internet som en ansvarsfri zon där vanliga uppförandekoder inte gäller. Källkritik tas inte lika seriöst på internet som i verkliga världen. Därutöver är internet en plats där alla kan hitta och omge sig av likasinnade. Sociala medier är därför ett effektivt verktyg för politisk och social mobilisering.

Frågan om sexualbrottslingars rätt till personlig integritet har blivit en del av samhällsdebatten det senaste året. Lagen är tydlig med att även sexualbrottslingar har rätt till skydd för kränkande uppgifter, även om uppgiften är sann. Det finns mycket som tyder på att samhällets syn på sexualbrottslingars rätt till personlig integritet inte stämmer överens med lagstiftarens. Balansen mellan yttrandefrihet och personlig integritet är inte

orubblig. Skiftningar i samhället kan leda till att synen på utpekanden av sexualbrottslingar blir allt mer accepterad. Ett tecken på detta syns i den tidigare nämnda domen mot kvinnan som publicerade ett utpekande på Facebook. Kvinnan blev dömd för förtal, men tingsrätten bedömde att me too-rörelsen var en förmildrande omständighet och kvinnan fick betala det lägsta antalet dagsböter.

På grund av internet har virala kampanjer, såsom #metoo, kunnat spridas över hela världen. Men öppenhet skapar även sårbarhet, särskilt för den personliga integriteten. Utpekanden och namngivanden av icke dömda förövare under me too-rörelsen har blivit utsatt för kritik. Kritiker menade att sådana utpekanden skapar en folkdomstol på sociala medier, där ingen går säker.

En folkdomstol på sociala medier innebär att utpekanden och liknande beteenden leder till att personer blir dömda av samhället innan gärningen har genomgått en rättslig prövning. En dom från folkdomstolen kan få förödande konsekvenser för den som blir utpekad. Folkdomstolen tar nämligen inte hänsyn till rätten till en rättvis rättegång och det finns ingen möjlighet att överklaga. Folkdomstolen och utpekanden av icke dömda sexualbrottslingar på sociala medier strider även mot oskuldspresumtionen, som stadgar att var och en har rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.

Förord

Nu när examensarbetet och min utbildning har nått vägs ände vill jag ta tillfället i akt och tacka de personer som gjort denna utbildning möjlig att genomföra.

Jag vill rikta ett stort tack till min familj och min pojkvän Sebastian. Tack för att ni alltid lyssnar och stöttar. Jag vill även rikta ett stort tack till alla mina fina vänner, utan er hade studietiden inte varit densamma!

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Christian Häthén för god handledning, inspiration och värdefulla synpunkter.

Stockholm, i maj 2018

Ingrid Ljunggren

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
JP	Juridisk Publikation
JT	Juridisk Tidskrift
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Regeringsform (1974:152)
SOU	Statens Offentliga Utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
SVT	Sveriges Television
TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
VGH	Volksgerichtshof
YGL	Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under hösten 2017 fick en hashtag vid namn #metoo viral spridning på sociala medier. Me too-rörelsen startades redan 2006 av en feministisk aktivist, i syfte att uppmärksamma sexuellt våld mot rasifierade kvinnor. Hashtaggen återupplivades när omfattande sexuella övergrepp avslöjades inom den amerikanska filmbranschen. I samband med avslöjandena uppmanade en känd skådespelerska sina kollegor att tala ut om sina erfarenheter av sexuella övergrepp inom filmbranschen under hashtaggen me too.¹

Uppropet spred sig som en löpeld över hela världen och blev snabbt ett ämne på allas läppar. Kort efter skådespelerskans uppmaning hade #metoo använts mer än 1,7 miljoner gånger, i mer än 85 olika länder.² I Sverige resulterade rörelsen i flertalet upprop och utpekanden under hashtaggen me too.³

Me too-rörelsen handlar i grund och botten om att synliggöra en patriarkal samhällsstruktur som tillåter män att missbruka sitt maktövertag gentemot kvinnor. Rörelsen är ett led i att försöka få samhället att sluta skuldbelägga kvinnor för sexuella övergrepp och i stället lägga skulden på förövaren.⁴ Sedan hashtaggen först började spridas har den även kommit att omfatta andra sociala och samhällsliga orättvisor som orsakas av den patriarkala samhällsstrukturen.⁵

Att sprida upprop och kampanjer på sociala medier är inte ett nytt fenomen. Sociala medier är ett väldigt effektivt verktyg att nå ut till väldigt många på kort tid, utan någon större ansträngning.⁶ Utpekanden på sociala medier är följaktligen en handling som kan orsaka stor skada med en förhållandevis liten insats av den som pekar ut.

Begreppet folkdomstol symboliserar en dömande makt som består av folket och inte av oberoende ämbetsmän.⁷ Folkdomstolen tar inte hänsyn till viktiga rättsprinciper och dess beslut går inte att överklaga.⁸ Det finns

---

¹ Nationalencyklopedin: "Me too-rörelsen".

² Svenska Dagbladet: "#Metoo: Så blev en hashtag en lavin på sociala medier".

³ Nationalencyklopedin: "Me too-rörelsen".

⁴ Nationalencyklopedin: "Me too-rörelsen".

⁵ Se bl.a. SVT Nyheter: "Kulturhusets anställda i upprop mot vd:ns ledarskap", samt Svenska Dagbladet: "Me too-strukturer kan inte dömas, bara individer".

⁶ Olsson, Tobias, *Sociala medier och politisk mobilisering*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerup, Malmö, 2017, s. 83ff [hädanefter: Olsson, 2017].

⁷ Nationalencyklopedin: "Folkdomstol".

⁸ Ramberg, Anne, *Medierna och folkdomstolen*, I: Advokaten 2005, nr 2, årgång 71, s. 5.

kritiker som hävdar att utpekanden av icke dömda förövare är oetiska och att fenomenet bildar en typ av folkdomstol på sociala medier.⁹

Frågan om utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier är besvärliga ur ett juridiskt perspektiv.¹⁰ Att utpeka någon som brottslig är straffbart enligt förtalsbestämmelsen.¹¹ Det kan tyckas vara orättvist att ett utpekande av antingen en misstänkt eller dömd sexualbrottsling kan leda till straffansvar. Me too-rörelsen, och andra uppmärksammade fall av utpekanden, har därför skakat liv i debatten om även misstänkta och dömda sexualbrottslingar bör ha rätt till ett fullgott skydd för sin personliga integritet.¹²

Trots att lagen är relativt tydlig, finns det många missuppfattningar kring vilka typer av yttranden som är tillåtna att skriva på sociala medier. Speciellt i dessa tider då många lätt dras med i upprop på sociala medier, såsom me too-rörelsen.¹³ Uppsatsen avser att utreda fenomenet av utpekanden av sexualbrottslingar ur ett juridiskt perspektiv för att utreda vilka konsekvenser utpekanden på sociala medier kan få. Uppsatsens titel ger en antydning om att undersökningen enbart omfattar dömda sexualbrottslingar. Utredningen omfattar emellertid även utpekanden av misstänkta, det vill säga icke dömda, sexualbrottslingar.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda vilka rättsliga konsekvenser utpekanden på sociala medier av misstänkta eller dömda sexualbrottslingar kan få, både för enskilda och samhället. Särskilt fokus ska läggas på intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och rätten till personlig integritet samt utpekanden av misstänkta och dömda sexualbrottslingar i förhållande till oskuldspresumtionen.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå syftet kommer följande frågeställningar att besvaras:

- I. Vilka typer av yttranden omfattas av yttrandefriheten?
- II. Hur ser det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten ut för den som utpekats som sexualbrottsling i sociala medier?

---

⁹ Se bl.a. Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”, samt Svenska Dagbladet: ”Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?”.

¹⁰ Svenska Dagbladet: ”Me too-strukturer kan inte dömas, bara individer”.

¹¹ Se 5 kap. 1 § brottsbalken (BrB).

¹² Se bl.a. Institutet för juridik och internet: ”Även pedofiler kan förtalas”.

¹³ Institutet för juridik och internet: ”Inte förtal om det är sant – en vanlig missuppfattning som florerar på sociala medier”.

- III. Är skyddet för personlig integritet ett godtagbart motiv för att begränsa yttrandefriheten, även när det gäller utpekanden av misstänkta eller dömda sexualbrottslingar?
- IV. Utgör utpekanden av misstänkta och dömda sexualbrottslingar på sociala medier ett hot mot oskuldspresumtionen?

1.4 Några utgångspunkter

Att entydigt definiera begreppet personlig integritet är inte en lätt uppgift. Emellertid brukar integritetsbegreppet allmänt beskrivas som ”en sfär som varje människa är omgiven av, där han eller hon bör vara fredad och intrång bör kunna avvisas”¹⁴. Rätten till personlig integritet är en mänsklig rättighet och skyddas bland annat av artikel 8 i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). I likhet med andra mänskliga rättigheter omfattar rätten till personlig integritet ett skydd mot statens intrång. I denna uppsats förstås begreppet integritetsskydd som ett skydd mot intrång från andra människor och inte bara som ett skydd mot statens insyn. Uppsatsen utreder integritet ur ett förtalshänseende, särskilt i situationer där någon pekar ut en annan person som brottslig på internet.

Enligt oskuldspresumtionsdirektivet¹⁵ är oskuldspresumtionen avsedd att ge ett straffprocessuellt skydd för fysiska personer som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden.¹⁶ I ingressen till samma direktiv stadgas att oskuldspresumtionen är tillämplig i relationen mellan stat och individ.¹⁷ I den här utredningen ges oskuldspresumtionen en vidare definition. Framställningen utgår från att oskuldspresumtionen är tillämplig som princip i mellanmänskliga relationer och inte bara i relationen mellan stat och individ. Även om oskuldspresumtionen inte är direkt tillämplig på sådana situationer används presumtionen som moralisk vägledning i denna framställning. Utgångspunkten är att oskuldspresumtionen är en mänsklig rättighet som gäller i alla situationer där någon blir utpekad för att ha begått ett brott.

---

¹⁴ Prop. 2016/17:222, s. 18.

¹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/343/EU av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.

¹⁶ Jfr art. 2 oskuldspresumtionsdirektivet.

¹⁷ Se oskuldspresumtionsdirektivets ingress, beaktandesats 11.

1.5 Avgränsningar

Den här framställningen avser att undersöka rättsliga konsekvenser av utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier. Det innebär att vissa aspekter har lämnats utanför framställningen.

Internet tar inte hänsyn till nationella gränser, vilket innebär att internetrelaterade förtalsbrott kan ha en gränsöverskridande verkan.¹⁸ Internets gränsöverskridande verkan är ett problem som förvisso är intressant att diskutera. Men jurisdiktionsfrågan och andra internationellt privaträttsliga frågor som kan uppstå i samband med att någon blir utsatt för kränkningar på internet kommer inte att behandlas.

Skyddet för den personliga integriteten aktualiseras i många olika rättsregler i den svenska lagstiftningen. Som exempel kan de kroppsliga fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen (RF) och personuppgiftslagen (1998:204) nämnas. Den här framställningen tar sikte på att utreda rätten till skydd för den personliga integriteten avseende förtal. Det innebär att andra rättsregler som har till syfte att skydda den personliga integriteten bortses från. Uppsatsen utreder inte heller förutsättningarna för att brottet förtal ska bedömas som grovt enligt 5 kap. 2 § brottsbalken (BrB).

Uppsatsen kommer att fokusera på de sociala medier som är mest frekvent förekommande i Sverige, det vill säga Facebook, Instagram och Twitter.¹⁹ Uppsatsen bortser helt från det grundlagsskyddade området. Tryckfrihets- och yttrandefrihetsbrotten i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) kommer således inte att behandlas.

Den civilrättsliga aspekten av förtalsbrottet kommer inte att beröras i uppsatsen. Det innebär att brottsoffrets rätt till kränkingsersättning enligt skadeståndslagen (1972:207) inte kommer att utredas.

Ett annat fenomen som är nära besläktat med utpekanden i sociala medier är näthat. Näthat är ett brett begrepp som innefattar alla typer av hot, förtal, förolämpningar och ofredanden som sker över internet.²⁰ Näthat och utpekanden har olika syften. Näthat tar sig ofta uttryck genom anonyma trakasserier som kan liknas vid mobbing. Den typen av utpekanden som den här uppsatsen fokuserar på har snarare frigörande och varnande syften. Därför behandlas inte begreppet näthat inom ramen för denna framställning.

---

¹⁸ Se Bogdan, Michael, *Gränsöverskridande förtal i Cyberspace*. I: SvJT 1998, s. 1ff.

¹⁹ Davidsson, Pamela & Thoresson, Anders, *Svenskarna och internet 2017: Undersökning om svenskarnas internetvanor*, Första upplagan, Stockholm, 2017, s. 35ff [hädanefter: Davidsson & Thoresson, 2017].

²⁰ Se Sackemark, Alexandra & Schultz, Märten, *Näthat: rättigheter och möjligheter*, Andra upplagan, Karnov Group Sweden AB, Stockholm, 2015, s. 15f [hädanefter: Sackemark & Schultz, 2015].

Uppsatsen tar inte heller sikte på spridandet av integritetskänsliga bilder och filmer, varvid brottet olaga integritetsintrång²¹ lämnas utanför arbetet.

1.6 Metod

Precis som de flesta rättsvetenskapliga uppsatser bygger denna uppsats på en rättsdogmatisk metod. Klassiskt för den rättsdogmatiska metoden är att söka svar på sina frågor i de allmänt accepterade rättskällorna, det vill säga lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och doktrin.²² Den rättsdogmatiska metoden används främst för att besvara de två första frågeställningarna.

Den rättsdogmatiska metoden innebär ett fastställande av gällande rätt. En av metodens svagheter är att den inte omfattar perspektivet av hur rättsreglerna tolkas eller tillämpas i praktiken.²³ Därför har framställningens senare del kompletterats med en rättssociologisk ansats.

Den rättssociologiska metoden belyser relationen mellan rätt och samhälle. Det innebär att den rättssociologiska metoden anlägger ett externt perspektiv på rätten och utforskar rättens orsaker och konsekvenser. Den rättssociologiska metoden är oberoende av vad rättskällorna faktiskt föreskriver, i stället har den till syfte att utreda vilka effekter rätten får i samhället.²⁴ Den rättssociologiska metoden tillåter juristen att vara partisk och undersöka vad som på sikt är det bästa för samhället.²⁵

Syftet med uppsatsens rättssociologiska ansats är att sätta rätten i ett externt perspektiv för att kunna undersöka samhällets syn på rätten. Utredningen bygger bland annat på att undersöka hur strömningar i samhället och nya värderingar kan leda till en utveckling av rätten.

Att uppsatsen präglas av en rättssociologisk ansats innebär att den rättssociologiska metoden inte har använts fullt ut, utan enbart som ett komplement till den rättsdogmatiska. Den rättssociologiska metoden innebär en omfattande insamling av statistiskt material genom bland annat intervjuer och enkäter.²⁶ Inga sådana studier eller empiriska undersökningar har gjorts inom ramen för uppsatsarbetet. I stället har nyhetsartiklar, debattartiklar och videoklipp från populära TV-program använts för att belysa samhällsfenomenet av utpekanden av sexualbrottslingar.

---

²¹ Se 4 kap. 6c § brottsbalken.

²² Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013, s. 21 [hädanefter: Korling & Zamboni, 2013].

²³ Korling & Zamboni, 2013, s. 24.

²⁴ Korling & Zamboni, 2013, s. 207ff.

²⁵ Korling & Zamboni, 2013, s. 226.

²⁶ Korling & Zamboni, s. 222f.

1.7 Perspektiv

Uppsatsen har för avsikt att utgå från ett brottsofferperspektiv. Brottsoffer är i grund och botten inget juridiskt begrepp utan används främst inom kriminologin.²⁷

Emellertid används termen brottsoffer inom internationell rätt, bland annat i FN-deklarationen om grundläggande rättsprinciper för offer för brott och maktmissbruk, även kallad FN:s brottsofferdeklaration. FN:s brottsofferdeklaration antogs av Generalförsamlingen år 1985 och garanterar ett minimiskydd för brottsoffer. Deklarationen är inte bindande för medlemsstaterna och har således enbart en symbolisk betydelse.

Enligt FN:s brottsofferdeklaration innebär begreppet offer en person som har lidit någon typ av fysisk, psykisk eller ekonomisk skada till följd av ett brott. Det omfattar även personer som har fått någon av sina grundläggande rättigheter kränkta.²⁸ Enligt deklarationen kan en person betraktas som ett offer oavsett om gärningspersonen är identifierad, gripen, åtalad eller dömd.²⁹ Deklarationen slår fast att brottsoffer har rätt till ekonomisk upprättelse för sitt lidande samt att brottsoffer ska behandlas med medkännande och respekt för sin värdighet.³⁰

Inom svensk rätt ges brottsofferbegreppet en något snävare definition än i FN:s brottsofferdeklaration. Enligt 20 kap. 8 § 4 st. rättegångsbalken (RB) används termen målsägande för att beskriva vem som ska betraktas som brottsoffer. Målsägande är den person som har blivit utsatt för ett brott och som därmed har lidit skada. Prövningen av vem som ska betraktas som målsägande sker objektivt. Som ledning i vem som ska betraktas som brottsoffer utgår man i regel från vilket skyddsintresse brottet har. Brotten mot person, däribland förtal, har som huvudregel ett tydligt brottsoffer.³¹

Med brottsoffer kommer i denna uppsats avse en person som har blivit utsatt för en brottslig gärning av en annan person, här förtal. Uppsatsens brottsofferperspektiv omfattar som utgångspunkt inte de som har blivit utsatta för ett sexualbrott, även om dessa personer också är att betrakta som brottsoffer.³²

Brottsofferperspektivet kommer även att anläggas på situationer där oskuldspresumtionen inte tillämpas på ett korrekt sätt. Det innebär att uppsatsen delvis kommer att ta ledning av definitionen av brottsofferbegreppet i FN:s brottsofferdeklaration.

---

²⁷ Grothe Nielsen, Beth & Snare, Annika, *Viktimologi: om forbrydelsens ofre: teori og praksis*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus, 1998, s. 12.

²⁸ Se artikel 1 i FN:s brottsofferdeklaration.

²⁹ Se artikel 2 i FN:s brottsofferdeklaration.

³⁰ Se artikel 4 respektive 8 i FN:s brottsofferdeklaration.

³¹ Billström, Magnus (red.), *Brottsfrets rätt*, Juristförl., Stockholm, 1995, s. 29f [hädanefter: Billström, 1995].

³² Billström, 1995, s. 30.

Det kan framstå som något kontroversiellt att en person som är misstänkt eller dömd för ett sexualbrott ska betraktas som ett offer. Emellertid betraktas personer som har fått en mänsklig rättighet kränkt som brottsoffer enligt FN:s brottsofferdeklaration. Eftersom oskuldspresumtionen är en mänsklig rättighet ryms även denna situation inom brottsofferbegreppet.

Uppsatsen präglas även av ett mellanmänskligt perspektiv, vilket har förklarats närmre under avsnitt 1.4.

1.8 Forskningsläge

Avseende den gällande rätten om yttrandefrihet och dess gränser bör främst nämnas Hans-Gunnar Axberger, professor i konstitutionell rätt, som har behandlat ämnet i verket *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, senast uppdaterad år 2017. Verket är, som titeln avslöjar, i första hand inriktat på yttrandefrihetsgrundlagarna men behandlar även yttrandefriheten som allmän princip och dess utveckling i takt med ett allt mer digitaliserat medielandskap. I den senaste upplagan av verket behandlas även förtal och privatlivskränkningar.

Även Martin Brinnen har bidragit till forskningen på yttrandefrihetsområdet, särskilt om samspelet mellan internet och juridik. Brinnen är tidigare doktorand i ämnet och har erfarenhet från utrednings- och lagstiftningsarbete på samma område. Rapporten *Teknikoberoende yttrandefrihetsreglering?* från 1999 bör särskilt nämnas i sammanhanget. Rapporten behandlar yttrandefrihetsskyddet i förhållande till digitaliseringen och teknikutvecklingen.

Brottet förtal har bland annat behandlats i verket *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* som är skrivet av Nils Jareborg, professor emeritus i straffrätt. Den senaste upplagan gavs ut år 2015. Även Nils-Olof Berggren är en framstående jurist på området och har tillsammans med bland annat Madeleine Leijonhufvud, professor emerita i straffrätt, bidragit med *Brottsbalken – en kommentar* som uppdateras av Zeteo i takt med ändringar på området.

Gällande forskningen kring oskuldspresumtionens innebörd och tillämpning bör Karol Nowaks doktorsavhandling *Oskyldighetspresumtionen* från 2003 nämnas. Ny lagstiftning har tillkommit sedan 2003, särskilt på det EU-rättsliga området, däribland oskuldspresumtionsdirektivet. Det som diskuteras i monografin vad gäller oskuldspresumtionens allmänna funktion och innebörd gäller fortfarande, varvid verket alltså är aktuellt i dessa delar.

Det finns ingen omfattande juridisk forskning om problemen med internet ur ett integritetsrättsligt perspektiv, även om det är ett mycket aktuellt problem. Mårten Schultz, professor i civilrätt, har bidragit med verket

Näthat – Rättigheter & Möjligheter som främst behandlar näthat men även förtal till viss del. Den senaste omarbetningen av boken gjordes år 2015. Mårten Schultz har även skrivit en artikel om ämnet vid namn *Förtal och integritet*. Artikeln publicerades år 2012 i tidskriften Juridisk publikation och beskriver bland annat internets problem ur ett integritetsperspektiv. Schultz har även analyserat den juridiska problematiken kring utpekanden på sociala medier i sina kommentarer som publiceras i Svenska Dagbladet.

Eftersom utbudet av juridisk doktrin på området är nästintill obefintligt är Institutet för juridik och internet värt att nämna i sammanhanget. Institutet för juridik och internet grundades av Mårten Schultz och Filippa Sjödén år 2013. Institutet för juridik och internet bedriver ingen strikt akademisk forskning utan arbetar mot internetrelaterade kränkningar och utgör en viktig opinionsbildare. Institutet för juridik och internet publicerar ständigt nya artiklar, som visserligen inte är akademiska, men ändå relevanta på grund av sin aktualitet.

Sociala medier och den digitala utvecklingen har diskuterats i forskningsantologin *Sociala medier – vetenskapliga perspektiv* från 2017. Bokens redaktör, Tobias Olsson, är professor i medie- och kommunikationsvetenskap och har sedan 1990-talet bedrivit forskning om internets sociala, kulturella och politiska betydelse. Av bidragen i antologin bör *Digital (o)moral* särskilt nämnas som är skriven av Mia-Marie Hammarlin och Fredrik Miegel. Både Hammarlin och Miegel är docenter och verksamma vid Institutionen för kommunikation och medier vid Lunds universitet. *Digital (o)moral* illustrerar aktuella nätfenomen samt utreder internets bidrag till den sociala utvecklingen.

Det finns ett antal examensarbeten som berör intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och personlig integritet i förhållande till det nya medielandskapet. Däribland Cecilia Bengtssons examensarbete *Näthat, det (straff)fria ordet?*, skrivet år 2014 vid juridiska fakulteten i Lund. I likhet med många andra examensarbeten på området, fokuserar arbetet främst på näthat och det bristande skydd som förut fanns i svensk rätt avseende spridning av integritetskänsliga bilder och filmer på internet.

Då utpekanden på sociala medier i allmänhet och me too-rörelsen i synnerhet är unga samhällsfenomen har ämnet ännu inte behandlats i juridisk doktrin. Denna framställning avser därför att bidra till forskningen på området för hur yttrandefriheten ska balanseras mot skyddet för den personliga integriteten samt vilka samhälleliga konsekvenser som utpekanden bidrar till, med särskilt fokus på oskuldspresumtionen.

1.9 Material

Eftersom det saknas praxis på den specifika situationen av utpekanden i sociala medier, baseras utredningen främst på lagstiftning, förarbeten och doktrin. Även aktuella nyhetsartiklar och uppslagsverket

Nationalencyklopedin har varit särskilt viktiga för framställningen. Det beror på att uppsatsen till stor del beskriver nutida fenomen, därför har det behövts material som analyserar samtida begrepp och områden där det ännu inte finns någon relevant juridisk forskning.

I metodavsnittet har *Juridisk metodlära* använts. *Juridisk metodlära* är en antologi sammanställd av Fredric Korling och Mauro Zamboni. Både Korling och Zamboni är verksamma på juridiska fakulteten, Stockholms universitet. En ny upplaga av verket ges ut under hösten 2018. Eftersom den nya upplagan inte är tillgänglig ännu, används den tidigare upplagan från 2013 i denna uppsats.

För att kunna utreda rättsläget för förtal i digitala miljöer har prop. 2016/17:222 *Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten* varit av stor betydelse. Propositionen avser införandet av brottet olaga integritetsintrång som reglerar spridning av integritetskänsliga bilder och filmer. Även om uppsatsen inte fokuserar på brottet olaga integritetsintrång, har propositionen bedömts vara relevant då den ger en övergripande och aktuell återgivning av begreppet personlig integritet samt teknikutvecklingens utmaningar för skyddet av den personliga integriteten.

Även förarbetena till oskuldspresumtionsdirektivets genomförande i svensk rätt, prop. 2017/18:58 *Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet* och SOU 2017:17 *Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången*, har varit av särskild vikt för framställningen.

Som redan nämnts saknas praxis från Högsta domstolen vad gäller de specifika förtalssituationer som denna uppsats avser att behandla. Utredningen har därför fått ta ledning av ett antal tingsrättsavgöranden. Eftersom det är avgöranden från den lägsta instansen ska de inte betraktas som rättsbildande enligt rättskällehänsynen. Emellertid är det fall som är nyligen avgjorda och avgörandena har därför bidragit till att belysa hur rättstillämpningen ser ut på området för tillfället.

Rättsfallen är utvalda på grundval av deras tydliga koppling till uppsatsens ämne. Då brottet förtal ligger under särskild åtalsprövning är mål om förtal relativt sällsynta. Ännu sällsyntare är mål om förtal där en enskild har pekat ut en annan enskild som brottslig på sociala medier. Urvalet har gjorts genom sökningar på internet och rättsdatabasen Zeteo. Det är främst sökordet ”förtal” som har använts. Även sökorden ”Facebook” och ”sociala medier” har använts för att hitta relevanta rättsfall. Sökningarna på internet har gjorts för att hitta avgöranden som har uppmärksammats i media. Kriterierna för urvalet var att brottet måste ha utförts på sociala medier. Ett ytterligare kriterium var att den åtalade hade pekat ut någon annan som sexualbrottsling. Utfallet var litet men rättsfallen har stark koppling till det fenomen som uppsatsen har för avsikt att utreda.

Gällande utredningen av rättsläget i kapitel 2 har främst Hans-Gunnar Axbergers verk *Ytrandefrihetsgrundlagarna* använts. Dels för att beskriva

utvecklingen av yttrandefriheten, dels för att beskriva dess funktion och innebörd. Martin Brinnens artikel *Teknikoberoende yttrandefrihetsreglering?* har varit viktig för att beskriva yttrandefrihetens gränser i den digitala världen.

Gällande utredningen av skyddet för den personliga integriteten och förtalsbrottet i kapitel 3 har verket *Brottsbalken – en kommentar* varit centralt. *Brottsbalken – en kommentar* är författad av framstående jurister på området och uppdateras kontinuerligt. Den har därför bedömts vara både en aktuell och betrodd rättskälla. Även Jareborgs verk *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* har varit viktigt för att beskriva rättsläget. Som ett komplement till dessa allmänt accepterade verk, och för att utreda förtalsbrottet i en digital miljö, har främst Mårten Schultz verk använts.

Utredningen av oskuldspresumtionens allmänna innebörd och roll i svensk och internationell rätt baseras på Nowaks verk *Oskyldighetspresumtionen* från 2003. Något mer utförligt eller aktuellt verk om oskuldspresumtionen finns inte att tillgå.

Hans Danelius verk *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna* från 2015 samt praxis från Europadomstolen har genomgående använts för att beskriva och tolka EU-rätten i uppsatsens olika kapitel.

Utöver de allmänt accepterade rättskällorna har även annat icke-juridiskt material använts. Det är främst nyhetsartiklar från Svenska Dagbladet som har använts inom ramen för framställningen, särskilt artiklar skrivna av Mårten Schultz som är juridisk kommentator på Svenska Dagbladet. Dessa artiklar har ansetts vara pålitliga eftersom Mårten Schultz är professor i juridik. Artiklarna har dock använts med viss försiktighet eftersom de är skrivna utifrån Schultz eget perspektiv. Utöver artiklar från Svenska Dagbladet har nyhetsartiklar från SVT använts. SVT Nyheter har använts på grund av att deras artiklar är tillgängliga även utan prenumeration.

Slutligen har jag beaktat Cecilia Bengtssons examensarbete som delvis behandlar samma ämne som detta arbete.

1.10 Disposition

Framställningen inleds med ett kapitel om yttrandefrihet som syftar till att definiera det rättsliga konceptet om yttrandefrihet närmare med ledning av både svenska och EU-rättsliga bestämmelser. Kapitlet syftar även till att besvara frågan om vilka typer av uttalanden som omfattas av yttrandefriheten.

Kapitel 3 syftar till att ge en överblick av integritetsbegreppet och integritetsskyddet i svensk rätt. Det övergår sedan till att behandla förtalsbrottet. Både yttrandefrihet och personlig integritet definieras i de

inledande kapitlen för att sedan diskutera den svåra avvägningen mellan de två rättigheterna i kapitel 6.

Kapitel 4 definierar oskuldspresumtionen såsom den stadgas i internationell och svensk rätt. Kapitlet fokuserar särskilt på oskuldspresumtionens tillämpningsområde i förhållande till oskuldspresumtionsdirektivet och Europadomstolens praxis.

Kapitel 5 avser att definiera begreppen internet och sociala medier samt ge en kort redogörelse för internetanvändningen i Sverige. Kapitlet utreder även en del av de sociala och samhällsliga förändringarna som har uppstått i kölvattnet av internet och sociala mediers ökade betydelse. Kapitlet övergår sedan till att förklara bakgrunden till me too-rörelsens framväxt och den trend av utpekanden som har utvecklats på sociala medier. Till sist presenteras tre olika tingsrättsavgöranden i syfte att nyansera fenomenet ur ett straffrättsligt perspektiv.

I kapitel 6 fördjupas diskussionen kring de rättsliga konsekvenserna av utpekanden av sexualbrottslingar för enskilda och samhället, bland annat med hjälp av opinion och nyhetsartiklar som behandlar ämnet.

I kapitel 7 redovisas avslutningsvis en analys kring svaren på uppsatsens frågeställningar och en slutlig kommentar av det som har framkommit under uppsatsens gång.

2 Yttrandefrihet

Yttrandefrihet är en princip som har sina rötter i upplysningsfilosofin.³³ Principen om yttrandefrihet kan betraktas både som en allmän princip och som ett rättsligt koncept. Den allmänna principen är flexibel och har ingen entydig definition. Det rättsliga konceptet går däremot att definiera närmre vilket även är syftet med detta kapitel.³⁴

2.1 Yttrandefrihetens funktion och innebörd

Det finns tre argument som brukar läggas till grund för berättigandet av yttrandefrihetens existens. Motiveringarna är filosofiskt inriktade och ger en ungefärlig bild av den funktion som yttrandefriheten har i västvärlden.³⁵

Det första argumentet är att yttrandefriheten främjar möjligheten till att låta idéer flöda fritt. Det leder i sin tur till en levande samhällsdebatt. Tack vare yttrandefriheten hindras de bristande och ogrundade slutsatserna att få fäste i samhället.³⁶ En fri diskussion har en benägenhet att leda fram till sanningen vilket i bästa fall även minskar risken för felaktiga och skadliga beslut.³⁷

Det andra argumentet handlar om alla människors rätt till självförverkligande.³⁸ Människan har rätt till att utveckla och uttrycka sina tankar och åsikter fritt. Yttrandefriheten är således en bidragande faktor till att få möjlighet att utveckla sin individualitet och personlighet.³⁹

Det tredje argumentet som brukar framföras är att yttrandefriheten behövs för att upprätthålla vårt demokratiska styre.⁴⁰ Ett demokratiskt styrelseskick bygger på människans rätt att kunna göra fria och självständiga val. För att kunna göra ett medvetet val måste människan ha fri tillgång till information.⁴¹ Yttrandefrihet omfattar således även rätten till fri information.⁴²

Yttrandefrihetens rättsliga innebörd varierar mellan rättsordningar. Omfattningen beror på kulturella, religiösa och moraliska aspekter. Dock

---

³³ Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, MTM, Johanneshov, 2017, s. 11 [hädanefter: Axberger, 2017].

³⁴ Brinnen, Martin, *Teknikoberoende yttrandefrihetsreglering?: ett diskussionsunderlag*, Det IT-rättsliga observatoriet, Stockholm, 1999, s. 35 [hädanefter: Brinnen, 1999].

³⁵ Brinnen, 1999, s. 37f.

³⁶ Axberger, 2017, s. 11.

³⁷ Brinnen, 1999, s. 38.

³⁸ Brinnen, 1999, s. 38.

³⁹ Axberger, 2017, s. 11.

⁴⁰ Brinnen, 1999, s. 38.

⁴¹ Axberger, 2017, s. 11.

⁴² Brinnen, 1999, s. 35.

finns det ett antal rättsliga grundprinciper om yttrandefrihet som är gemensamt för de flesta demokratiska rättsstater. Exempel på sådana är etableringsfrihet, förbud mot statlig censur och källskydd för massmedier samt en särskild processordning för brott mot yttrandefriheten.⁴³

Som nämnts i inledningen av detta kapitel kan principen om yttrandefrihet betraktas både som en allmän princip och ett rättsligt koncept. En fungerande yttrandefrihet kräver båda aspekter. Med andra ord är det rättsliga konceptet beroende av den allmänna principen, som är den allmänna uppfattningen om vad yttrandefrihet är.⁴⁴ På samma sätt är den allmänna principen om yttrandefrihet beroende av ett rättsligt skal som skyddar mot förändringar till följd av tillfälliga svängningar i opinionen och byråkratiskt godtycke.⁴⁵

2.2 Yttrandefrihetens utveckling

Yttrandefrihet i form av tryckfrihet har en gammal tradition i Sverige. Tryckfriheten fick grundlagsställning i Sverige redan på tidigt 1800-tal.⁴⁶ Tryckfrihetsförordningen moderniserades år 1949 och huvuddragen av 1949 års TF kvarstår än idag. I takt med att samhället förändrades ansåg lagstiftaren att det var allt för snävt att enbart tala om tryckfrihet. På så vis föddes tanken om att alla uttrycksformer borde ha samma rättsliga ställning. Lagstiftningsarbetet tog dock mycket lång tid, först år 1991 antogs en särskild yttrandefrihetsgrundlag (YGL) vid sidan av TF. YGL syftar till att tryckfriheten ska omfatta så många framställningsformer som möjligt.⁴⁷

I takt med att samhället har genomgått en snabb digitaliseringsprocess har TF och YGL återigen halkat efter. En stor del av nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen sker numera på internet.⁴⁸ Den traditionella synen på media börjar sakta luckras upp.⁴⁹ Resultatet är att de regler som finns utanför den traditionella yttrandefrihetsrätten får ökad betydelse.⁵⁰

På många sätt har yttrandefriheten aldrig blomstrat mer än vad den gör nu. Att uttrycka och sprida sina åsikter har blivit betydligt lättare på grund av internets globala räckvidd. Internets framväxt i samhället skapar dock nya problem och etiska dilemman. Ett exempel är intressekonflikten mellan yttrandefrihet och rätten till personlig integritet.⁵¹

---

⁴³ Brinnen, 1999, s. 36ff.

⁴⁴ Brinnen, 1999, s. 40f.

⁴⁵ Axberger, 2017, s. 12.

⁴⁶ Axberger, 2017, s. 17ff.

⁴⁷ Axberger, 2017, s. 21ff.

⁴⁸ Axberger, 2017, s. 27f.

⁴⁹ Axberger, 2017, s. 16.

⁵⁰ Axberger, 2017, s. 27.

⁵¹ Brinnen, 1999, s. 35f.

2.3 Yttrandefrihetens gränser

Principen om yttrandefrihet har en lång demokratisk tradition i Sverige men gränserna påverkas ständigt av parametrar såsom opinion, populism och det rådande samhällsklimatet.⁵² Principen om yttrandefrihet är därför något diffus och det ligger i sakens natur att gränserna är och förblir tänjbara.⁵³

Yttrandefriheten är inte en absolut rättighet. Inskränkningar får göras men sådana avsteg måste motiveras av lagstiftaren. Det är således en rättspolitisk uppgift att bestämma vilka yttranden som bör – och inte bör – omfattas av yttrandefriheten.⁵⁴

Inom svensk lagstiftning motiveras de mest långtgående inskränkningarna på yttrandefrihetens område med ”rikets säkerhet”. Ett annat sådant område är rätten att som individ inte behöva utsättas för hot och kränkningar. Andra motiv till inskränkningar finns i upphovsrätten. Yttrandefriheten ställs då mot rätten att själv få förfoga över det man har skapat.⁵⁵

Yttrandefriheten ska inte betraktas som en normativ presumtion, särskilt inte i situationer där yttrandefriheten kommer i konflikt med andra fri- och rättigheter. Inskränkningar kan då bli nödvändiga att göra.⁵⁶ Att säkert fastslå vilka yttranden som ligger på yttrandefrihetens gränsområde och vad som ska utgöra ett missbruk av yttrandefriheten är svårt, om inte omöjligt.⁵⁷

Att förtala någon kan till exempel betraktas som ett utövande av sin rätt till yttrandefrihet, samtidigt som det är ett missbruk av samma frihet. Utövandet av yttrandefriheten i en förtalssituation kan beskrivas som att någon utövar sin yttrandefrihet men i andra syften än de som yttrandefriheten avser att skydda. Svårigheten ligger således i att bestämma vilka syften som är värda att skydda.⁵⁸

Att bestämma vilka värden som ska skyddas av yttrandefriheten behöver inte nödvändigtvis betyda att enbart de ”etablerade” åsikterna ska skyddas. Tvärtom är det ofta minoritetens åsikter som är i störst behov av skydd. Emellertid har kontroversiella yttranden en större tendens att närma sig yttrandefrihetens gränser och utgöra ett missbruk. Denna paradox innebär att ju mer icke politiskt korrekt åsikten är, desto mer närmar den sig yttrandefrihetens gränser.⁵⁹

---

⁵² Carlsson, Ulla & Weibull, Lennart, *Yttrandefriheten i dagens mediekultur: en studie av medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser*, Göteborg, 2017, s. 263.

[hädanefter: Carlsson & Weibull, 2017].

⁵³ Brinnen, 1999, s. 35.

⁵⁴ Axberger, 2017, s. 11f.

⁵⁵ Axberger, 2017, s. 13.

⁵⁶ Schultz, Mårten, *Förtal och integritet*, I: JP 2012, nr. 2, s. 236 [hädanefter: Schultz, 2012].

⁵⁷ Brinnen, 1999, s. 39.

⁵⁸ Brinnen, 1999, s. 42.

⁵⁹ Brinnen, 1999, s. 39.

Den omvälvande teknikutveckling som de senaste decenniernas digitalisering har inneburit, har lett till att yttrandefrihetsfrågorna har ställts på sin spets. Internet innebär en stor potential till att berika samhällsdebatten då möjligheterna att yttra sig fritt har aldrig varit så stora som de är nu. Digitaliseringen innebär dock att yttrandefriheten måste ställas i ett nytt ljus än tidigare.⁶⁰ Särskilt eftersom internet innebär nya möjligheter till att sprida integritetskränkande yttranden. Yttrandefriheten måste då vägas mot den skada som kan åsamkas individer.⁶¹

De traditionella medierna har pressetiska spelregler som bidrar till självsanering och som begränsar mediernas yttrandefrihet.⁶² Det framgår av dessa spelregler att journalister ska iaktta stor försiktighet vid publicering av information som kan komma att kränka någons personliga integritet.⁶³ Några liknande vägledande spelregler finns inte när man som privatperson publicerar något på internet eller sociala medier.

2.4 Yttrandefrihet i svensk rätt

2.4.1 Regeringsformen

Principerna om yttrande- och informationsfrihet nämns redan i regeringsformens portalparagraf som stadgar att det svenska styrelseskicket bygger på fri åsiktsbildning.⁶⁴ Principen om yttrandefrihet finns även intagen i regeringsformens rättighetskatalog. I 2 kap. 1 § punkten 1 RF beskrivs yttrandefrihet som att var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad frihet att genom tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

I samma kapitel fastställs även i vilka situationer yttrandefriheten får begränsas. De värden som räknas upp är rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Begränsningar får enbart göras när särskilt viktiga skäl föranleder det.⁶⁵ Vid sådana begränsningar ska yttrandefriheten i största möjliga mån behållas, särskilt när det gäller politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.⁶⁶ Vidare får begränsningar enbart göras för ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle.⁶⁷

---

⁶⁰ Carlsson & Weibull, 2017, s. 253f.

⁶¹ Carlsson & Weibull, 2017, s. 263.

⁶² Journalistförbundet: "Spelregler för press, radio och TV".

⁶³ Journalistförbundet: "Publicitetsregler".

⁶⁴ Se 1 kap. 1 § 2 st. RF.

⁶⁵ Se 2 kap. 23 § 1 st. RF.

⁶⁶ Se 2 kap. 23 § 2 st. RF.

⁶⁷ Se 2 kap. 21 § RF.

2.4.2 Art. 10 i Europakonventionen

Principen om yttrandefrihet kommer till uttryck i artikel 10 i Europakonventionen. Artikeln framhåller att var och en har rätt till yttrandefrihet. Yttrandefrihet innefattar rätten till åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser.

Artikelns räkna upp att begränsningar får göras med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga uppgifter sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet. Vidare framgår det av artikelns inskränkningar får göras om de är föreskrivna i lag och i övrigt nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.⁶⁸

Europadomstolen har framhållit i sin praxis att yttrandefrihet är en av grundvalarna i ett demokratiskt styrelseskick. Yttrandefrihet betyder inte att det endast är politiskt korrekta åsikter och idéer som får framföras utan även åsikter som kränker, chockerar eller stör staten eller allmänheten.⁶⁹ Uttalandet innebär att inskränkningar av yttrandefriheten endast får göras inom snäva gränser och om det finns mycket goda skäl till det.⁷⁰

Yttrandefriheten kan komma i konflikt med andra fri- och rättigheter som garanteras av Europakonventionen. Ett vanligt förekommande dilemma är att yttrandefriheten kommer i konflikt med någon annans rätt till skydd för privatlivet som garanteras i artikel 8 i Europakonventionen. En avvägning måste då göras mellan rättigheterna för att kunna fastställa vilken av rättigheterna som är mest skyddsvärd i den enskilda situationen.⁷¹

2.5 Sammanfattande kommentar

Det finns ingen exakt definition av yttrandefrihetsbegreppet utan omfattningen varierar beroende på statsskick, samhällsmoral och allmänna uppfattningar om principens innehåll. Vad som står klart är att yttrandefrihet är en viktig princip som behövs för att upprätthålla en fungerande demokrati. Yttrandefrihet skapar en levande samhällsdebatt som bidrar till att människor kan göra fria och självständiga val.

---

⁶⁸ Se art. 10 Europakonventionen.

⁶⁹ Se § 49 i *Handyside mot det Förenade kungariket*, mål no. 5493/72, 7 december 1976.

⁷⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015, s. 457f [hädanefter: Danelius, 2015].

⁷¹ Danelius, 2015, s. 458.

Yttrandefrihet kan betraktas både som en allmän princip och som ett rättsligt koncept. Båda aspekter är nödvändiga för att yttrandefriheten ska kunna upprätthållas i ett digitaliserat samhälle under konstant förändring. Principen om yttrandefrihet är dock inte en absolut rättighet och inskränkningar kan göras för att skydda andra fri- och rättigheter eller intressen. Exakt var yttrandefrihetens gränser går är en fråga som inte kan eller bör besvaras. Det är viktigt att rätten till yttrandefrihet får lov att vara anpassningsbar och flexibel för förändringar.

Digitaliseringen har emellertid gett upphov till nya gränsdragningsproblem. Yttrandefrihetens gränser är därför en viktig fråga att diskutera och problematisera. Särskilt svår är avgränsningen mellan yttrandefrihet och andra motstående intressen, såsom rätten till personlig integritet.

3 Personlig integritet

I likhet med principen om yttrandefrihet är även integritetsbegreppet svårt att definiera. En beskrivning som ofta används är att den personliga integriteten utgör en sfär som varje människa är omgiven av och där hon eller han bör vara fredad från intrång. Integritetsbegreppet är, precis som yttrandefrihetsbegreppet, ett föränderligt begrepp som inte nödvändigtvis behöver en allmänt accepterad definition utan bör tillåtas att utvecklas över tid.⁷² Följande kapitel syftar till att ge en överblick av integritetsbegreppet och integritetsskyddet i svensk rätt.

3.1 Begreppet integritet

Nationalencyklopedin definierar personlig integritet som en ”rätt att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och att inte utsättas för personligen störande ingrepp”⁷³. Begreppet personlig integritet har ett nära samband med människans rätt till värdighet.⁷⁴ Svenska Akademiens ordlista definierar begreppet på ett liknande sätt genom att jämföra med andra begrepp som ”orubbbar tillstånd”, ”okränkbarhet” och ”oberoende”⁷⁵.

Rätten till integritet innehåller många skilda intressen. Det framgår inte minst av rättsordningen där omfattningen av den personliga integriteten bestäms av ett stort antal skyddsregler av varierande slag.⁷⁶ Ett allmänt exempel på integritetsskydd är att slippa insyn i privata situationer. Två andra exempel är rätten att kontrollera hur privata uppgifter används och att kunna kommunicera utan att avlyssnas.⁷⁷

Sedan internets genomslag i samhället har omfattningen av hoten för den personliga integriteten drastiskt förändrats. Det största integritetshotet har länge ansetts vara staten i relation till den enskilda människan. Men forskare på området hävdar att det numera är enskilda, ofta anonyma, individers gärningar i digitala miljöer som utgör det främsta hotet mot den personliga integriteten.⁷⁸

---

⁷² Prop. 2016/17:222, s. 18.

⁷³ Nationalencyklopedin: ”Integritet”.

⁷⁴ Nationalencyklopedin: ”Integritet”.

⁷⁵ SAOL på nätet: ”Integritet”.

⁷⁶ SOU 2007:22, del 1, s. 52.

⁷⁷ Schultz, 2012, s. 210f.

⁷⁸ Schultz, 2012, s. 208ff.

3.2 Skyddet för personlig integritet i svensk rätt

3.2.1 Regeringsformen

Det finns inget allmänt stadgande om integritetsskydd i grundlagen.⁷⁹ Skyddet för den enskildes privatliv omnämns som ett målsättningsstadgande i 1 kap. 2 § RF. I fjärde stycket fastslås att det allmänna ska värna om den enskildes privatliv och familjeliv.

Utredningen som låg till grund för bestämmelsen framhöll i sitt betänkande att skyddet för den personliga integriteten är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. Skyddet för den personliga integriteten måste därför komma till uttryck i grundlagen, trots att det aldrig kan vara absolut. Utredningen ansåg att skyddet av den personliga integriteten är av sådan karaktär att den inte går att avgränsa till enbart en rättsregel. Därav infördes skyddet för den personliga integriteten som ett målsättningsstadgande i regeringsformen.⁸⁰ Målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § RF är inte rättsligt bindande.⁸¹

Att rätten till personlig integritet inte är uttryckligen grundlagsskyddad i Sverige betyder inte att det är en förbisedd rättighet.⁸² Det finns många exempel på svensk lagstiftning som har till syfte att skydda den personliga integriteten.⁸³ Ett sådant exempel är skyddet mot åsiktsregistrering i 2 kap. 3 § första stycket RF. I paragrafen stadgas att anteckning om medborgare i allmänt register inte får grundas enbart på hans eller hennes politiska åskådning.

I rättighetskatalogen i 2 kap. RF finns de ”kroppsliga” fri- och rättigheterna uppräknade. Dessa är, till skillnad från målsättningsparagraferna, rättsligt bindande.⁸⁴ Till de ”kroppsliga” fri- och rättigheterna hör rörelsefriheten, skyddet mot kroppsstraff, tortyr och olika slag av kroppsliga ingrepp samt skydd mot husrannsakan, intrång i korrespondens och hemlig avlyssning.⁸⁵

Rättigheterna i 2 kap. RF åtnjuter olika typer av skydd. Skyddet mot dödsstraff i 2 kap. 4 § RF har ett absolut skydd och kan enbart begränsas genom en ändring i grundlagen. Till denna kategori hör även skyddet mot kroppsstraff i 2 kap. 5 § RF. Resten av fri- och rättigheterna avseende den personliga integriteten i 2 kap. RF är relativa. Det innebär att de enligt 2 kap. 12 § RF får begränsas genom lag. Begränsningar får dock enbart göras

---

⁷⁹ Axberger, Hans-Gunnar, *Integritetsskydd i perspektiv*. I: Svensk Juristtidning, 2009, s. 470 [hädanefter: Axberger, 2009].

⁸⁰ SOU 1975:75, s. 168f.

⁸¹ SOU 2007:22, del 1, s. 48; Axberger, 2009, s. 470.

⁸² Axberger, 2009, s. 471.

⁸³ SOU 2007:22, del 1, s. 49ff.

⁸⁴ SOU 2007:22, del 1, s. 50.

⁸⁵ Prop. 1975/76:209, s. 119, se även SOU 2007:22, del 1, s. 50.

för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig vara ett hot mot den fria åsiktsbildningen eller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.⁸⁶

3.2.2 Art. 8 i Europakonventionen

Skyddet för den personliga integriteten kommer till uttryck i artikel 8 i Europakonventionen. Artikel 8 stadgar att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten får inte inskränkas annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.⁸⁷

Det finns många olika aspekter som rör privatlivet, artikel 8 har därför ett väldigt brett tillämpningsområde. Tillämpningsområdet har dock avgränsats något genom Europadomstolens rättspraxis. Det finns många artiklar i Europakonventionen som rör integritetsskyddet. Hit hör skyddet mot tortyr i artikel 3, mot frihetsberövande i artikel 5 samt religion- och åsiktsfrihet i artikel 9 respektive 10. Den mer allmänt hållna artikel 8 fångar upp de situationer av privatlivet som inte omfattas av specialbestämmelserna i Europakonventionen.⁸⁸

Artikel 8 ålägger medlemsstaterna både positiva skyldigheter att handla samt förpliktelser att avhålla sig från ingrepp. De positiva skyldigheterna kan utgöras av lagstiftning men det måste även finnas tillräckliga skyddsåtgärder i enskilda situationer. Kraven på skyddsåtgärder som ställs på staten måste dock vara inom rimliga gränser.⁸⁹

Europadomstolen har ansett att artikel 8 ger skydd i många olika typer av situationer och rättsområden. Artikel 8 ställer bland annat krav på hur staters familjerätt ska utformas. Europadomstolen har även ansett att ett sexuellt övergrepp utgör ett allvarligt ingrepp i enskild persons privatliv. Staten ska därför inte bara kriminalisera sexuella övergrepp utan även beivra dem.⁹⁰

Likaså ger artikel 8 ett skydd mot hot och trakasserier. Stater ska både avvärja hot och få trakasserier att upphöra så fort som möjligt. I fallet *Osman mot det Förenade kungariket* hade myndigheterna brutit i sin skyldighet att skydda en familj mot trakasserier från en utomstående person.⁹¹ I *E.S. m.fl. mot Slovakien* hade en make och far dömts för

---

⁸⁶ SOU 2007:22, del 1, s. 50f.

⁸⁷ Se art. 8 Europakonventionen.

⁸⁸ Danelius, 2015, s. 364.

⁸⁹ Danelius, 2015, s. 365.

⁹⁰ Danelius, 2015, s. 365f.

⁹¹ *Osman mot det Förenade kungariket*, mål no. 27319/07, 28 oktober 1998.

övergrepp mot sina familjemedlemmar. Målet gällde familjens behov av skydd mot mannen.^{92 93}

Rätten till skydd för privatliv omfattar även en rätt till skydd mot förtal eller nedsättande uppgifter. Som nämnts i föregående kapitel måste denna rättighet balanseras mot rätten till yttrandefrihet. Rätten till skydd för privatlivet kan få stå tillbaka för yttrandefriheten om det finns ett allmänt intresse av att kränkande information eller nedsättande omdömen om en person publiceras. Till bedömningen hör även om personen är offentlig och om uppgifterna har varit sanna eller åtminstone lämnats i god tro.⁹⁴

Fråga om brott enligt artikel 8 ställdes i *Cemalettin Canli mot Turkiet*⁹⁵, där en polis hade lämnat uppgifter till en domstol om att en person hade varit inblandad i två tidigare brottmål. I verkligheten hade personen frikänts i det ena målet och det andra målet hade avskrivits. Den informationen hade polisen utelämnat och artikel 8 hade därmed kränkts. I ett annat mål ansåg Europadomstolen att artikel 8 hade kränkts på grund av att en tidningsartikel pekade ut en universitetsprofessor som brottslig, bland annat genom att ha utsatt kvinnor för sexuella övergrepp.^{96 97}

3.2.3 Ärekränkingsbrotten

Som ett led i rätten till skydd för privatlivet omfattar artikel 8 i Europakonventionen även en rätt till skydd mot förtal.⁹⁸ I svensk materiell rätt finns motsvarande regler till skydd mot ärekränkning och nedsättande uppgifter i 5 kap. brottsbalken.

De så kallade ärekränkingsbrotten innefattar brottsbestämmelserna förtal och förolämpning. Skillnaden mellan förtal och förolämpning är att förtal avser den ”objektiva äran”. Det betyder att förtalsbrottet kräver att en persons ära och anseende har kränkts i andras ögon. Förtal måste alltså komma till tredje mans kännedom medan brottet förolämpning begås mellan fyra ögon och avser den ”subjektiva äran”. Förtal kräver konkreta angrepp, rena värdeomdömen omfattas till exempel inte av förtalsbrottet.⁹⁹

I rättspraxis har ärekränkingsbrotten, särskilt förtal, tillämpats i situationer som har inneburit intrång i privatlivet eller andra kränkningar av integriteten.¹⁰⁰ Bestämmelserna i 5 kap. brottsbalken har traditionellt sett haft personers anseende och självuppfattning som skyddsobjekt, inte den personliga integriteten. Anledningen till detta är att ett integritetsintrång inte

---

⁹² *E.S. m.fl. mot Slovakien*, mål no. 8227/04, 15 september 2009.

⁹³ Danelius, 2015, s. 366f.

⁹⁴ Danelius, 2015, s. 374.

⁹⁵ *Cemalettin Canli mot Turkiet*, mål no. 22427/04, 18 november 2008.

⁹⁶ *Ion Cârstea mot Rumänien*, mål no. 20531/06, 28 oktober 2014.

⁹⁷ Danelius, 2015, s. 375f.

⁹⁸ Danelius, 2015, s. 374.

⁹⁹ Axberger, 2017, s. 105f.

¹⁰⁰ Axberger, 2017, s. 106.

nödvändigtvis behöver innebära en ärekränkning. Men effekten av ett integritetsintrång blir ofta densamma. Ur detta perspektiv har ärekränkningar ett nära samband med integritetsintrång. På så sätt skyddar ärekränkningsreglerna även den personliga integriteten.¹⁰¹

Ärekränkningssbrotten har under en lång tid inte varit särskilt aktuella då brott mot äran inte anses vara en lika allvarlig kränkning nu, som förr i tiden. Men förtalsbrottet har sedan internet och sociala mediers framväxt fått en ökad betydelse. Brotten som sker över internet är dessutom mer straffvärda eftersom internet möjliggör spridandet av negativ information till en nästintill oändlig krets av människor.¹⁰²

3.2.4 Förtal

Huvudregeln om förtal återfinns i 5 kap. 1 § första stycket brottsbalken. Enligt lydelsen begås förtal av en gärningsman som pekar ut en annan person som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller på annat sätt lämnar en uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning. I 5 kap. 1 § andra stycket kompletteras huvudregeln med en yttrandefrihetsventil samt andra ansvarsbefriande situationer.¹⁰³

Med en uppgift menas ett påstående som är så pass bestämt att dess sanningshalt kan kontrolleras. Att sanningshalten ska kunna kontrolleras hör samman med paragrafens andra stycke där det föreskrivs ansvarsfrihet i särskilda situationer om uppgiften är sann.¹⁰⁴

Förtal omfattar vidare ärekränkande uppgifter av mer allmän karaktär men det krävs att angreppet går att konkretisera.¹⁰⁵ Rena värdeomdömen utgör inte förtal enligt lagens mening. Dock ska en uppgift alltid bedömas i ljuset av sitt sammanhang.¹⁰⁶

3.2.4.1 Spridningsrekvisitet

För att kunna dömas för förtal krävs det att en gärningsman antingen framställer en uppgift eller sprider vidare en uppgift som någon annan har framställt. Det räcker således att återge en nedsättande uppgift för att dömas till ansvar för förtal.¹⁰⁷ Uppgiften kan lämnas i tal eller skrift men även visas genom en teckning, ett fotografi eller en film. Att en uppgift sprids via

---

¹⁰¹ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, I: JT 1994/95, nr 4, s. 717f.

¹⁰² Jareborg, Nils, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, 2., [uppdaterade] uppl., Iustus, Uppsala, 2015, s. 91 [hädanefter: Jareborg, 2015].

¹⁰³ Berggren, Nils-Olof, Bäcklund, Agneta, Johansson, Stefan, Leijonhufvud, Madeleine, Munck, Johan, Trost, Hedvig, Träskman, Per Ole, Dag, Victor, Wennberg, Suzanne & Wersäll, Fredrik, *Brottsbalken – en kommentar*, Zeteo, 10 november 2017, kommentaren till 5 kap. 1 § [hädanefter: Berggren m.fl., 2017].

¹⁰⁴ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹⁰⁵ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹⁰⁶ Se NJA 2003 s. 567; Sackemark & Schultz, 2015, s. 51.

¹⁰⁷ Sackemark & Schultz, 2015, s. 51f.

internet har inte särskilt stor betydelse för frågan om brott har förövats. Det kan dock påverka gärningens straffvärde.¹⁰⁸

Brottet förtal avser enbart uttalanden som riktar sig mot en viss levande identifierbar människa.¹⁰⁹ Juridiska personer eller kollektiva enheter av annat slag omfattas inte. Förtalsbrottet är fullbordat så fort uppgiften kommer till tredje mans kännedom vilket utgör själva spridningsrekvisitet.¹¹⁰ Uppgiften behöver inte ha varit riktad till någon särskild, det räcker att uppgiften har kommit någon annan till del, förutom den person som den nedsättande uppgiften avser.¹¹¹

Framförandet kan ske både som ett direkt utpekande och som en antydan.¹¹² När en uppgift är enbart antydd kan det vara svårt att avgöra om en viss person har blivit utpekad. Om den utpekade personen inte går att identifiera så är förtal inte begånget.¹¹³

3.2.4.2 Missaktning

För förtalsansvar krävs ytterligare att gärningsmannen har utsatt en person för andras missaktning. I paragrafen ges två exempel på situationer som utgör förtal, nämligen att utpeka en person som brottslig eller att utpeka någon som klandervärd i sitt beteende. Kravet på missaktning innebär att uppgiften typiskt sett ska framkalla förakt hos andra. Själva missaktningen kan beskrivas som en attityd gentemot en annan människa; den utpekade betraktas som en sämre människa.¹¹⁴

Ibland används formuleringen nedsättande för den förtalades ”goda namn och rykte” för att bedöma om uppgiften är ägnad att utsätta en person för andras missaktning. Bedömningen utgår från den sociala värderingen på den ort som den utpekade bor på och inom den samhällsgrupp eller personkrets som den utpekade tillhör. Det krävs inte att uppgiften är nedsättande enligt den allmänt rådande uppfattningen i samhället.¹¹⁵ Att bedömningen utgår från den förtalades förutsättningar innebär att bedömningen i viss mån är subjektiv. Ovidkommande är dock om den förtalade har tagit någon faktisk skada av beskyllningen.¹¹⁶

3.2.4.3 Försvarlighetsbedömningen

Förtalsbestämmelsens huvudregel inskränks i bestämmelsens andra stycke om yttrandefrihet vid intressekollisioner och andra ansvarsbefriande situationer. En gärning är straffri om uppgiftslämnaren varit skyldig att

---

¹⁰⁸ Jareborg, 2015, s. 96.

¹⁰⁹ Jareborg, 2015, s. 92.

¹¹⁰ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹¹¹ Sackemark & Schultz, 2015, s. 52f.

¹¹² Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹¹³ Jareborg, 2015, s. 97.

¹¹⁴ Jareborg, 2015, s. 92f.

¹¹⁵ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹¹⁶ Sackemark & Schultz, 2015, s. 53.

uttala sig. Till sådana situationer hör polisförhör, vittnesmål eller andra förhör och utredningar inför domstol och myndigheter. Ansvarsfrihet gäller även för situationer där det var försvarligt att sprida uppgiften med hänsyn till omständigheterna.¹¹⁷

Försvarlighetsbedömningen i 5 kap. 1 § 2 st. brottsbalken finns till för de situationer där uppgiftsspridaren har befunnit sig i en intressekonflikt, ofta mellan spridarens rätt till yttrandefrihet och den utpekades rätt till skydd för hans eller hennes personliga integritet.¹¹⁸ Rätten till yttrandefrihet måste då vägas mot intresset att skydda individer mot kränkande yttranden. Vid denna bedömning tas hänsyn till när och var uppgiften har lämnats samt till vem. En ytterligare omständighet är syftet och motivet med uttalandet och om den utgör en integritetskränkning.¹¹⁹

Försvarlighetsbedömningen har medvetet lämnats öppen av lagstiftaren för att möjliggöra en skönsässig avvägning mellan motsatta intressen. I en fungerande demokrati krävs det att människor måste få kunna uttrycka sina åsikter även om det innefattar att en enskild person drabbas. Om uppgifterna är sanna och välgrundade kan rätten till ett orubbat anseende ibland behöva ge vika för yttrandefriheten.¹²⁰

Inom vissa områden tillåts yttrandefriheten vara mer vidsträckt än i andra. Till sådana områden hör nyhetsförmedling, allmän opinionsbildning och kritikrätt. En långtgående yttrandefrihet inom dessa områden krävs för att kunna säkerställa en demokratisk och fri debatt i allmänna angelägenheter.¹²¹ Det medför att personer med makt, ansvar eller kändisskap generellt får tåla mer närgången och kritisk granskning än andra.¹²²

Försvarlighetsbedömningen kan jämföras med Europadomstolens tolkning av artikel 8 i Europakonventionen. Europadomstolen har i sin praxis uttalat att rätten till skydd för privatlivet kan få stå tillbaka för yttrandefriheten om det finns ett allmänt intresse av att negativ information eller nedsättande omdömen om en person publiceras. Till bedömningen hör även om personen är offentlig.¹²³

3.2.4.4 Kravet på sanning

Ansvarsfrihet förutsätter att uppgiftslämnaren kan visa att uppgiften var sann eller åtminstone hade skälig grund för den. Om detta inte kan visas är förtal begånget trots en intressekonflikt. Det är således inte omständigheten

---

¹¹⁷ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹¹⁸ Axberger, 2017, s. 111.

¹¹⁹ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹²⁰ Jareborg, 2015, s. 97f.

¹²¹ Jareborg, 2015, s. 99.

¹²² Se NJA 2003 s. 567; Axberger, 2017, s. 112.

¹²³ Danelius, 2015, s. 374.

att uppgiften är osann som är straffbar utan att den nedsättande uppgiften lämnas.¹²⁴

En vanlig missuppfattning är att en lämnad uppgift inte kan utgöra förtal om den är sann.¹²⁵ Denna uppfattning är felaktig då sanningsbevisning enbart ska föras i de fall då uppgiftslämnaren varit skyldig att lämna uppgiften eller det med hänsyn till omständigheterna ändå varit försvarligt att lämna uppgiften. I övriga fall gäller huvudregeln där straffbarheten är oberoende av om uppgiften är sann eller falsk. Således kan även sanna uppgifter utgöra förtal.¹²⁶

3.2.4.5 Särskild åtalsprövning

Förtalsbrottet ligger enligt 5 kap. 5 § brottsbalken under särskild åtalsprövning. Det innebär att förtalsbrottet som huvudregel inte får åtalas av allmän åklagare utan enbart av målsäganden själv.¹²⁷

Utrymmet för allmänt åtal utvidgades år 2014. Bakgrunden till ändringen är att möjligheterna att sprida nedsättande uppgifter har förändrats genom internet. Uppgifterna kan snabbt spridas till väldigt många med hjälp av internet och finns dessutom kvar samt är sökbara under en obegränsad tid. Det innebär att skadeverkningarna blir betydligt värre för den som drabbas av förtal på internet. Med denna bakgrund ansåg regeringen att det processuella skyddet när en enskild utsätts för förtal eller förolämpning behövde förstärkas.¹²⁸

Ändringen bestod i att allmänt åtal numera får väckas om det är påkallat från allmän synpunkt. Gränsen för allmänt åtal har därmed sänkts. Ett åtal är påkallat från allmän synpunkt om det finns ett klart samhällsintresse av att brottet beivras. Ett sådant samhällsintresse föreligger om brottet tar sig särskilt grova uttryck eller får särskilt stor spridning. Förtalsbrott som begås via internet kan vara ett exempel på en sådan situation.¹²⁹

3.3 Sammanfattande kommentar

Personlig integritet är ett brett begrepp som innefattar många skilda intressen. Det finns inget allmänt skydd för den personliga integriteten i svensk grundlag, enbart ett målsättningsstadgande. Ytterligare skydd för privatlivet återfinns i artikel 8 i Europakonventionen. Artikel 8 ger skydd inom många olika rättsområden, däribland ett skydd mot förtal och nedsättande uppgifter.

---

¹²⁴ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹²⁵ Sackemark & Schultz, s. 54.

¹²⁶ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

¹²⁷ Jareborg, 2015, s. 109f.

¹²⁸ Prop. 2013/14:47, s. 24f.

¹²⁹ Utvecklingscentrum Stockholm, *Förtal och förolämpning*, RättsPM 2014:2, Åklagarmyndigheten, Stockholm, 2014, s. 13ff.

I svensk rätt finns motsvarande skydd för förtal i 5 kap. 1 § brottsbalken. För att kunna dömas för förtal krävs det att en gärningsman antingen framställer en uppgift eller sprider vidare en uppgift som någon annan har framställt. Förtalsbrottet är som utgångspunkt begånget oberoende av om beskyllningen är sann eller inte, vilket betyder att även sanna uppgifter kan utgöra förtal.

För ansvarsfrihet krävs antingen att gärningsmannen varit skyldig att uttala sig eller antingen att spridandet varit försvarligt med hänsyn till omständigheterna. Därtill måste uppgiften ha varit sann eller gärningsmannen måste åtminstone ha haft skäligen grund för den. Försvarlighetsbedömningen syftar till att skydda yttrandefrihetsintressen. I dessa situationer måste det göras en avvägning mellan yttrandefrihet och personlig integritet vilket medför stora svårigheter att avgöra var gränsen för tillåtna yttranden ska dras.

Förtalsbrottet har sedan internet och sociala mediers genombrott fått en ökad betydelse. Relationen mellan utpekanden på sociala medier och förtal diskuteras mer ingående i kapitel 5.

4 Oskuldspresumtionen

Oskuldspresumtionen innebär att var och en som blivit anklagad för brott har rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts. Oskuldspresumtionen har varit del av den nordiska rättstraditionen under århundraden och kan låta som en självklar princip.¹³⁰ Men den rättsliga presumtionen om den brottsmisstänktes oskyldighet blev lagfäst i Sverige först genom införandet av Europakonventionen år 1995.¹³¹ ¹³² Principen benämns ibland även som ”oskyldighetspresumtionen”¹³³, men i den här uppsatsen används genomgående termen oskuldspresumtionen.

4.1 Allmänt om oskuldspresumtionen

Begreppet presumtion brukar i vanliga fall baseras på tidigare empiriskt konstaterbara fakta som sannolikt kan tas för givet även i fortsättningen. Det gäller dock inte oskuldspresumtionen. Oskuldspresumtionen utgår ifrån att alla misstänka är oskyldiga. Presumtionen kan därför verka motsägelsefull då fakta visar att de flesta misstänkta även sedermera fälls. Men oskuldspresumtionen baseras inte på fakta utan motiveras genom moraliska uppfattningar om individens frihet. Principen finns med andra ord till för att upprätthålla rättssäkerheten i en rättsstat.¹³⁴

Oskuldspresumtionen är en grundläggande straffprocessuell princip och kanske även en av de mest välkända. I och med inkorporeringen av Europakonventionen har oskuldspresumtionen lyfts fram och fått ännu större genomslag än tidigare.¹³⁵

Oskuldspresumtionen har många olika funktioner i en rättsstat. En av de viktigaste funktionerna är att förhindra att personer döms till ansvar för brott de inte har begått. Att en oskyldig döms drabbar främst den enskilde. Men det innebär också att den verkliga gärningsmannen fortsatt går fri. Utan oskuldspresumtionen skulle rättsordningen dessutom snabbt förlora sin legitimitet. Oskuldspresumtionen jämnar ut maktbalansen mellan staten och den tilltalade. Den legitimerar även straffprocessens utformning och stärker rättsskyddet för den enskilde.¹³⁶

---

¹³⁰ Träskman, Per Ole, *Presumtionen om den för brott misstänktes oskyldighet*, I: Höglund, Olle & Welamson, Lars (red.), Festskrift till Lars Welamson, Norstedt, Stockholm, 1988, s. 470 [hädanefter: Träskman, 1988].

¹³¹ SFS 1994:1219.

¹³² Nowak, Karol, *Oskyldighetspresumtionen*, 1. uppl., Norstedts juridik, Diss. Göteborg : Handelshögsk., 2003, Stockholm, 2003, s. 21 [hädanefter: Nowak, 2003].

¹³³ Se bl.a. Nowak, Karol, *Oskyldighetspresumtionen*, 1. uppl., Norstedts juridik, Diss. Göteborg : Handelshögsk., 2003, Stockholm, 2003.

¹³⁴ Nowak, 2003, s. 31f.

¹³⁵ Nowak, 2003, s. 19ff.

¹³⁶ Nowak, 2003, s. 50.

Gemensamt för många rättsstater är att oskuldspresumtionen fungerar som en vägledning till andra straffrättsliga bestämmelser och i lagstiftningsprocessen.¹³⁷ En av oskuldspresumtionens viktigaste följder är till exempel att bevisbördan vilar på åklagaren och att varje tvivel ska vara till den misstänktes fördel.¹³⁸ Oskuldspresumtionen är således nära besläktad med den processuella regeln *in dubio pro reo*, ”i tveksamma fall till förmån för den tilltalade”, som gäller i Sverige utan uttryckligt lagstöd.¹³⁹

4.2 I internationell rätt

Oskuldspresumtionen är en mänsklig rättighet och finns intagen i många av de viktigaste rättighetskatalogerna, såsom Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, Europakonventionen och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan).¹⁴⁰

4.2.1 Förenta nationerna

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs av Generalförsamlingen den 10 december 1948. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är inte ett rättsligt bindande instrument. FN har inte heller någon effektiv kontroll som ser till att fördragsstaterna efterlever de rättigheter som stadgas i förklaringen. Inom EU har förklaringen dessutom en subsidiär funktion jämfört med EU-rätten. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har dock funktionen av att vara en moralisk kompass för fördragsstaterna som fastslår minimikraven för vad som krävs av en rättsstat.¹⁴¹

Förklaringen har totalt 30 artiklar och oskuldspresumtionen återfinns i artikel 11 punkten 1:

Var och en som är anklagad för brott har rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen har fastställts vid en offentlig rättegång, där personen åtnjuter alla rättssäkerhetsgarantier som behövs för hans eller hennes försvar.¹⁴²

Artikelns formulering innefattar dels oskuldspresumtionen, dels andra straffprocessuella rättigheter som har samband med rätten till en rättvis rättegång.

---

¹³⁷ Nowak, 2003, s. 32.

¹³⁸ Prop. 2017/18:58, s. 13f.

¹³⁹ Nowak, 2003, s. 32f.

¹⁴⁰ Nowak, 2003, s. 73ff.

¹⁴¹ Nowak, 2003, s. 73f.

¹⁴² Se Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, art. 11.

4.2.2 Europeiska unionen

4.2.2.1 Europakonventionen

Oskuldspresumtionen återfinns i artikel 6 punkten 2 Europakonventionen:

Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.¹⁴³

Artikel 6 i Europakonventionen behandlar rätten till en rättvis rättegång vilket även är artikelns rubrik. Oskuldspresumtionen är en grundläggande utgångspunkt vid genomförandet av en rättvis rättegång.¹⁴⁴

4.2.2.2 Rättighetsstadgan

I och med ikraftträdandet av Lissabonfördraget den 1 december 2009 finns numera två grundläggande fördrag som är bindande för alla medlemsstater: Unionsfördraget och Funktionsfördraget. Utöver dessa fördrag innehåller Lissabonfördraget även Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, även kallad Rättighetsstadgan.¹⁴⁵

Rättighetsstadgan är ett bindande instrument som syftar till att skydda och tillvarata grundläggande mänskliga fri- och rättigheter inom EU.¹⁴⁶ Stadgan baseras på Europakonventionen samt medlemsstaternas nationella rättsprinciper, såväl som EU-rättens allmänna principer. Stadgans övergripande syfte är att synliggöra rättigheterna för unionens medborgare.¹⁴⁷

Oskuldspresumtionen garanteras i artikel 48 punkten 1 i Rättighetsstadgan:

Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse ska betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.¹⁴⁸

Artikel 48 har sin förebild i artikel 6 i Europakonventionen och behandlar även rätten till en rättvis rättegång.¹⁴⁹ Enligt artikel 52 punkten 3 i Rättighetsstadgan har oskuldspresumtionen samma innebörd och minst samma räckvidd som definitionen i Europakonventionen.¹⁵⁰

---

¹⁴³ Se art. 6 Europakonventionen.

¹⁴⁴ Nowak, 2003, s. 29.

¹⁴⁵ SOU 2017:17, s. 37f.

¹⁴⁶ SOU 2017:17, s. 38.

¹⁴⁷ Nowak, 2003, s. 99.

¹⁴⁸ Se art. 48 Rättighetsstadgan.

¹⁴⁹ SOU 2017:17, s. 38.

¹⁵⁰ Nowak, 2003, s. 101.

4.2.2.3 Oskuldspresumtionsdirektivet

Sedan flera år tillbaka har EU arbetat aktivt med att stärka principen om ömsesidigt erkännande mellan medlemsstaterna. Inom det straffrättsliga området är målet ett ökat förtroende mellan medlemsstaterna som i slutändan ska garantera ett ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden. För att öka förtroendet har EU arbetat med att införa gemensamma regler för att garantera ett minimiskydd för enskilda i straffrättsliga förfaranden. Som ett resultat av detta arbete har flera direktiv antagits, däribland ett direktiv som särskilt syftar till att stärka och upprätthålla oskuldspresumtionen.^{151 152}

Det så kallade oskuldspresumtionsdirektivet syftar bland annat till att stärka misstänkta och tilltalades rättigheter i straffrättsliga förfaranden med fokus på oskuldspresumtionen.¹⁵³ Oskuldspresumtionen har följande definition i direktivet:

Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade betraktas som oskyldiga till dess att deras skuld har fastställts enligt lag.¹⁵⁴

Definitionen liknar de som finns i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, Europakonventionen och Rättighetsstadgan.

4.3 I svensk rätt

Oskuldspresumtionen kommer inte till direkt uttryck i den svenska lagstiftningen men tjänar som en viktig rättsprincip och har status som en allmän förutsättning i den svenska rättsordningen. Sedan inkorporeringen av Europakonventionen omfattas presumtionen av svensk rätt. Presumtionen omfattas även indirekt av 2 kap. 11 § RF som stadgar att en rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid.¹⁵⁵

Oskuldspresumtionsdirektivet har föranlett den svenska regeringen att se över oskuldspresumtionens genomslag i svensk rätt.¹⁵⁶ Även om oskuldspresumtionen inte kommer till direkt uttryck i lagstiftningen ansåg regeringens utredare att den svenska rättsordningen är uppbyggd på ett sådant sätt att den uppfyller direktivets krav, inte minst genom Europakonventionens ställning som lag.¹⁵⁷

---

¹⁵¹ Se Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/343/EU av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.

¹⁵² Prop. 2017/18:58, s. 5f.

¹⁵³ Prop. 2017/18:58, s. 5f.

¹⁵⁴ Se art. 3 oskuldspresumtionsdirektivet.

¹⁵⁵ Prop. 2017/18:58, s. 12; se även prop. 2009/10:80, s. 160.

¹⁵⁶ Prop. 2017/18:58, s. 5.

¹⁵⁷ SOU 2017:17, s. 15.

4.4 Oskuldspresumtionens tillämpningsområde

Oskuldspresumtionens tillämpningsområde avgränsas i först hand genom praxis. Men olika rättsregler och doktrin har även betydelse i hur oskuldspresumtionen ska tillämpas.¹⁵⁸

De mest detaljerade resonemangen kring tillämpningen av oskuldspresumtionen återfinns i Europadomstolens praxis.¹⁵⁹ Presumtionens ramar har kommit att preciseras ytterligare genom oskuldspresumtionsdirektivet. Direktivets innehåll är dock starkt influerat av Europadomstolens tolkning av Europakonventionens bestämmelser.¹⁶⁰

Följande avsnitt kommer att ta ledning av dels direktivet, dels Europadomstolens praxis för att utreda oskuldspresumtionens tillämpningsområde.

Enligt direktivet omfattar oskuldspresumtionen fysiska personer som är misstänkta eller tilltalade för att ha begått ett brott. Juridiska personer faller alltså utanför direktivets tillämpningsområde och därmed utanför oskuldspresumtionens tillämpningsområde.¹⁶¹

Oskuldspresumtionen är enbart tillämplig på straffrättsliga förfaranden.¹⁶² Enligt direktivets tolkning faller civilrättsliga förfaranden och administrativa förfaranden utanför tillämpningsområdet, inklusive administrativa förfaranden som kan leda till sanktioner.¹⁶³

Enligt direktivet inträder oskuldspresumtionen från det att en person blir misstänkt eller tilltalad till dess att det slutliga avgörandet har vunnit laga kraft.¹⁶⁴ Då direktivet är tillämpligt i alla stadier av det straffrättsliga förfarandet innebär det för svensk del att oskuldspresumtionen gäller både under förundersökningen och under handläggningen i domstol.¹⁶⁵ Det räcker alltså att en person blir misstänkt för brott för att oskuldspresumtionen ska bli tillämplig. Misstanken behöver ännu inte ha lett till åtal för att oskuldspresumtionen ska vara tillämplig på situationen.¹⁶⁶

Europadomstolen har funnit att oskuldspresumtionen ska inträda redan när den misstänkte blivit väsentligt påverkad av misstanken mot honom eller henne.¹⁶⁷ Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen har i sin

---

¹⁵⁸ Nowak, 2003, s. 29.

¹⁵⁹ Nowak, 2003, s. 105f.

¹⁶⁰ SOU 2017:17, s. 14.

¹⁶¹ Prop. 2017/18:58, s. 8.

¹⁶² Prop. 2017/18:58, s. 8; se även art. 2 oskuldspresumtionsdirektivet.

¹⁶³ Se oskuldspresumtionsdirektivets ingress, beaktandesats 11.

¹⁶⁴ Se art. 2 oskuldspresumtionsdirektivet; prop. 2017/18:58, s. 6.

¹⁶⁵ Prop. 2017/18:58, s. 8.

¹⁶⁶ Danelius, 2015, s. 329.

¹⁶⁷ Nowak, 2003, s. 143.

praxis ansett att rättigheterna i artikel 6 inträder när en person är att anse som skäligen misstänkt.¹⁶⁸ Det har tidigare tolkats som att rättigheterna gäller från det att en person har blivit delgiven om skäligen misstanke om brott enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken. Införandet av oskuldspresumtionsdirektivet kommer inte att föranleda någon förändring avseende presumtionens inträdande.¹⁶⁹

När det gäller offentliga uttalanden om skuld fastslås det en skyldighet för myndigheter och domstolar i artikel 4 i direktivet. Myndigheter eller rättsliga avgöranden får inte hänvisa till en misstänkt eller tilltalad person som skyldig så länge denne inte har bevisats vara skyldig enligt lag. Skyldigheten gäller dock inte för åtgärder som tas av åklagaren i syfte att bevisa den misstänkte eller tilltalades skuld. Artikel 4 hindrar inte heller myndigheter från att offentligt sprida information om ett straffrättsligt förfarande när detta är absolut nödvändigt av skäl som rör brottsutredningen eller ligger i allmänhetens intresse.¹⁷⁰

Europadomstolen har bland annat uttalat i fallet *Minelli mot Schweiz* att oskuldspresumtionen är kränkt om den tilltalade drabbas av ett domstolsbeslut som bygger på ett antagande om att den tilltalade är skyldig, utan att den tilltalade har blivit överbevisad om skuld enligt lag eller givits tillfälle att försvara sig.¹⁷¹ Europadomstolen har genom fallet *Minelli* framhållit att det är viktigt att domstolen inte har en förutfattad mening om den tilltalades skuld.¹⁷²

Enligt Europadomstolens tolkning är myndigheter däremot inte hindrade från att informera allmänheten om att det finns en misstanke om skuld.¹⁷³ Uttalanden av myndigheter får dock inte på något vis peka ut den misstänkte som skyldig.¹⁷⁴ Undantaget är återigen åklagare som även utanför rättegången får hävda den tilltalades skuld för att kunna redovisa sin linje i målet. Sådana uttalanden måste dock göras med stor försiktighet.¹⁷⁵

Åklagare måste även iaktta viss återhållsamhet när det gäller motivering till beslut om nedläggning av förundersökning eller åtal. Fallet *Marziano mot Italien* avsåg en undersökningsdomare som lagt ner en förundersökning mot en misstänkt sexualbrottsling på grund av bristande bevisning. I nedläggningsbeslutet uttryckte åklagaren det som att målsäganden förvisso hade talat sanning men att det inte gick att få den misstänkte fälld i domstol. Europadomstolen ansåg att motiveringen var tvetydig men att det inte kunde ses som ett konstaterande av den misstänktes skuld. Oskuldspresumtionen

---

¹⁶⁸ Se NJA 2001 s. 344 och RÅ 1996 ref. 97.

¹⁶⁹ Prop. 2017/18:58, s. 9f.

¹⁷⁰ Se art. 4 oskuldspresumtionsdirektivet.

¹⁷¹ Se *Minelli mot Schweiz* mål no. 8660/79, 25 mars 1983, § 37; Nowak, 2003, s. 92; SOU 2017:17, s. 82.

¹⁷² Danelius, 2015, s. 327ff.

¹⁷³ Se *Krause mot Schweiz*, mål no. 7986/77, 3 oktober 1978.

¹⁷⁴ SOU 2017:17, s. 82.

¹⁷⁵ Danelius, 2015, s. 328.

hade därför inte kränkts.¹⁷⁶

Europadomstolen har framfört liknande resonemang när det gäller nedläggningsbeslut på grund av att brottet har hunnit preskriberas under förundersökningen. Nedläggningsbeslutet får inte formuleras på så sätt att den tilltalade utpekats som skyldig till det preskriberade brottet. Europadomstolen har i flera fall funnit att oskuldspresumtionen har brutits när så har skett.^{177 178}

Europadomstolen har även uttalat sig i ett antal mål där statliga befattningshavare har gjort uttalanden i media där de pekat ut misstänkta som brottsliga, innan den misstänkte blivit dömd av en juridisk instans.¹⁷⁹ Oskuldspresumtionen har överträtts på grund av att myndighetspersoner genom uttalanden om skuld har fått allmänheten att tro att den misstänkte var skyldig innan skulden lagligen fastställts.¹⁸⁰

Frågan har även prövats i svensk domstol där Högsta domstolen konstaterade att myndigheter får informera allmänheten om en pågående brottsutredning, men det måste ske med hänsyn till oskuldspresumtionen.¹⁸¹

Om en person redan har dömts för ett brott i domstol, kan personen inte åberopa oskuldspresumtionen längre avseende den gärningen. I fallet *Phillips*¹⁸² hade en person blivit dömd för narkotikabrott. Med tillämpning av en presumptionsregel hade en summa pengar därefter förverkats från den dömda. Europadomstolen ansåg inte att oskuldspresumtionen var tillämplig i detta fall eftersom förverkandet av pengarna kunde jämföras med bestämmandet av brottets övriga påföljder.¹⁸³

4.5 Sammanfattande kommentar

Som förklarat i detta kapitel är oskuldspresumtionen en viktig rättssäkerhetsprincip tillika en mänsklig rättighet. Oskuldspresumtionen kommer inte till direkt uttryck i den svenska lagstiftningen men är trots det en del av den svenska rättsordningen på grund av gammal rättstradition och sedermera även genom inkorporeringen av Europakonventionen.

---

¹⁷⁶ *Marziano mot Italien*, mål no. 45313/99, 28 november 2002; Danelius, 2015, s. 328f.

¹⁷⁷ Se bl.a. *Grabchuk mot Ukraina*, mål no. 8599/02, 21 september 2006, *Poncelet mot Belgien*, mål no. 44418/07, 30 mars 2010 samt *Peltreau-Villeneuve mot Schweiz*, mål no. 60101/09, 28 oktober 2014.

¹⁷⁸ Danelius, 2015, s. 334.

¹⁷⁹ Se bl.a. *Allenet de Ribemont mot Frankrike*, mål no. 15175/89, 10 februari 1995, *Butkevičius mot Litauen*, mål no. 48297/99, 26 mars 2002, *Huseyn m.fl. mot Azerbajjan*, mål no. 35485/05, 45553/05, 35680/05 och 36085/05, 26 juli 2011.

¹⁸⁰ SOU 2017:17, s. 82f. Se även Danelius, 2015, s. 329f.

¹⁸¹ Se NJA 2013 s. 1055.

¹⁸² Se *Phillips mot Förenade kungariket*, mål no. 41087/98, 5 juli 2001.

¹⁸³ Danelius, 2015, s. 339.

Oskuldspresumtionen inträder när en fysisk person blir misstänkt för brott av en myndighet. För svenskt vidkommande innebär det i praktiken att oskuldspresumtionen inträder när en person blir delgiven om misstanke för brott enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken.

Avseende offentliga uttalanden om skuld så ska dessa ske med återhållsamhet. Domstolen får inte under några som helst omständigheter ha en förutfattad mening om den åtalades skuld. Undantagsvis är åklagare tillåtna att hävda den tilltalades skuld för att kunna redovisa sin linje i målet. Åklagare har dock i vissa fall brutit mot oskuldspresumtionen när de i motiveringar till nedläggning av förundersökningar eller åtal har pekat ut personer som skyldiga. Även motiveringar till nedläggningsbeslut måste således iaktta rättigheterna som är knutna till oskuldspresumtionen.

Andra statliga befattningshavare har i vissa fall brutit mot oskuldspresumtionen när de uttalat sig om misstänkta personers skuld i media. Europadomstolen har i sådana fall resonerat att allmänheten har fått en uppfattning om att personen är skyldig trots att personen ännu inte har dömts till ansvar av en rättslig instans.

5 Sociala medier: en ny arena för förtalsbrottet

Följande kapitel har för avsikt att definiera begreppet sociala medier samt att redogöra för de främsta problemen med internet ur ett integritetsperspektiv. Kapitel 5 kommer även att presentera bakgrund och orsaker till det fenomen som utpekanden av sexualbrottslingar innebär. Kapitlet avslutas genom att nyansera utpekanden av sexualbrottslingar ur ett straffrättsligt perspektiv med hjälp av tre olika tingsrättsavgöranden.

5.1 Vad är internet?

Internet består av en global samling digitala nätverk som består av anslutna regionala och lokala nät. Idén till internet föddes i USA under Kalla kriget för att skydda det amerikanska försvaret från ryska angrepp. Den första servern placerades på ett amerikanskt universitet. Kort därefter placerades ytterligare anslutna servrar på tre andra amerikanska universitet.¹⁸⁴

Till en början användes nätet främst av akademikerna själva genom att skicka meddelanden och filer mellan datorerna. Det var först under 1990-talet som internet fick sitt stora genombrott även bland allmänheten. Utvecklingen har exploderat sedan dess. Internets betydelse i samhället har ökat ytterligare när delningssajter och sociala nätverk, såsom YouTube och Facebook, har fått genomslag.¹⁸⁵

Idag har internet långt över 1,5 miljarder användare. Internet erbjuder oändliga tjänster och används bland annat för att söka och inhämta information samt för att kommunicera världen över.¹⁸⁶

5.1.1 Vad är sociala medier?

Sociala medier kan definieras som digital social interaktion med användargenererat innehåll. Inom definitionen sociala medier faller bland annat diskussionsforum, bloggar, poddar och andra nätcommunities.¹⁸⁷

Under det senaste decenniet har sociala medier fått en allt viktigare roll i vårt samhälle.¹⁸⁸ Gränsen mellan det som brukar kallas för ”gammelmedia”

---

¹⁸⁴ Edmar, Malin, *Internetpublicering och sociala medier: en juridisk vägledning*, 5., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015, s. 15 [hädanefter: Edmar, 2015].

¹⁸⁵ Nationalencyklopedin: ”Internet”.

¹⁸⁶ Edmar, 2015, s. 15f.

¹⁸⁷ Edmar, 2015, s. 91.

¹⁸⁸ Olsson, Tobias, *Sociala medier – en introduktion*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerus, Malmö, 2017, s. 9.

och användargenererat innehåll på sociala medier håller sakta på att suddas ut. Sociala medier har i vissa avseenden till och med tagit över den roll som traditionella medier historiskt sett har spelat.¹⁸⁹ Till exempel tar allt fler svenskar del av nyheter på nätet och på sociala medier.¹⁹⁰ Därför är det numera missvisande att benämna sociala plattformar som enbart sociala; det är snarare en ny typ av medieföretag.¹⁹¹

5.1.2 Användningen av internet i Sverige

Sverige är ett digitaliserat land. Så gott som alla svenskar använder internet och har tillgång till internet i sitt hem.¹⁹² Digitaliseringens genomslag syns tydligast i statistiken om de yngre barnens internetanvändning. För fem år sedan använde knappt hälften av Sveriges tvååringar internet. Under 2017 använde 79 % av Sveriges tvååringar internet. Av alla barn som är sju år och uppåt använder 99 % internet.¹⁹³ Statistiken visar att barn blir introducerade för internet väldigt tidigt. Idag är internet en viktig del av barnets vardag och skolgång. Internet hjälper barnen att utvecklas genom både lekande och lärande.¹⁹⁴

När det kommer till användningen av sociala medier uppger 74 % av Sveriges befolkning att de använder sig av Facebook. Facebook utgör därmed den vanligaste sociala plattformen. Över hälften av facebookanvändarna besöker Facebook varje dag. Den näst vanligaste sociala plattformen bland de svenska internetanvändarna är Instagram.¹⁹⁵

I Sverige är Twitter inte en lika populär social plattform som Facebook och Instagram.¹⁹⁶ Twitter är en så kallad mikroblogg där användaren publicerar tweets. En tweet består av max 280 tecken och kan jämföras med ett kort blogginlägg, därav benämningen mikroblogg.¹⁹⁷ Var fjärde internetanvändare i Sverige över 12 år har använt Twitter någon gång. Från 2013 fram till 2017 uppger 6 % av internetanvändarna att de har använt Twitter dagligen.¹⁹⁸

---

¹⁸⁹ Axberger, 2017, s. 16f.

¹⁹⁰ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 84.

¹⁹¹ Axberger, 2017, s. 16.

¹⁹² Davidsson & Thoresson, 2017, s. 5ff.

¹⁹³ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 23.

¹⁹⁴ Carlsson, Ulla, *Medie- och informationskunnighet, demokrati och yttrandefrihet*. I: SOU 2016:30, s. 490f [hädanefter: Carlsson, 2016].

¹⁹⁵ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 42f.

¹⁹⁶ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 52.

¹⁹⁷ Nationalencyklopedin: ”Twitter”.

¹⁹⁸ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 52.

5.1.3 Sociala medier som verktyg för mobilisering

Twitter, Facebook och andra sociala medier består av informationsflöden som användarna själva genererar. Att användarna själva styr flödet innebär att sociala medier möjliggör vad som kan kallas för medborgarjournalistik. Sociala medier utgör ett effektivt verktyg för en medborgare att nå ut med sin åsikt utan att behöva använda sig av de etablerade kanalerna. Sociala medier är därför en viktig resurs för politisk mobilisering.¹⁹⁹

Idag har nästan alla sociala plattformar ett verktyg där man kan ”dela” information för att lättare sprida den till andra. Twitter är ett bra exempel för att beskriva fenomenet. På Twitter finns det möjlighet att så kallat re-tweeta en annan användares tweet. Genom att flera användare re-tweetar ett inlägg kan en tweet spridas långt bortom användarens ursprungliga läsarkrets.²⁰⁰

En term som ofta används i sammanhang där något sprids av väldigt många användare är begreppet viral. Viral kommer från ordet virus och betyder att något får stor spridning i sociala medier. Virala nätkampanjer ger upphov till internetfenomen som ofta får stor populärkulturell betydelse.²⁰¹ Virala internetfenomen kan i vissa fall även bli opinionsbildande och få politisk betydelse. Me too-rörelsen är ett exempel på ett sådant internetfenomen.²⁰²

5.2 Problemen med internet

Den snabba digitaliseringen i samhällets alla delar innebär ökade möjligheter till kommunikation samt ökade möjligheter till att sprida och tillgodogöra sig information. Internets utveckling har på så vis bidragit till en stärkt yttrande- och informationsfrihet. Internet har vidgat utrymmet för den offentliga debatten och möjligheterna till opinionsbildning. Den digitala världen innebär nya möjligheter att uttrycka och framföra sina åsikter utan några publicistiska hinder.²⁰³

Samtidigt som internet innebär positiva förändringar för yttrande- och informationsfriheten, medför utvecklingen en del negativa förändringar för skyddet för den personliga integriteten.²⁰⁴

---

¹⁹⁹ Olsson, 2017, s. 83ff.

²⁰⁰ Schultz, 2012, s. 231f.

²⁰¹ Nationalencyklopedin: ”Viral”.

²⁰² Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”.

²⁰³ Prop. 2016/17:222, s. 19.

²⁰⁴ Prop. 2016/17:222, s. 19.

5.2.1 Global spridning

Som nämnts tidigare är internet en mycket värdefull källa till information.²⁰⁵ Genom en sökning på internet kan man hitta information om vad och vem som helst. Det innebär att även privatlivsinformation med enkelhet kan spridas, inhämtas och lagras på internet.²⁰⁶

Privatlivsinformation som sprids på internet blir tillgänglig för miljontals internetanvändare under en oöverskådlig tid. Spridning av skvaller och skadlig information på internet kan därför leda till stora personliga skadeverkningar för den drabbade.²⁰⁷ Skvaller och falska rykten är givetvis inte ett nytt påfund utan har funnits i alla tider. Skillnaden mellan då och nu är att skvaller som publiceras på internet får global spridning.²⁰⁸

5.2.2 Avsaknad av källkritik

Internets möjligheter till massspridning är kärnan till ett antal dilemman. Som konstaterat ovan sprids information snabbare och lättare än i verkliga livet med hjälp av internet. Vidare är det osannolikt att de som sprider informationen kommer att ifrågasätta halten av sanning i påståendet. Socialpsykologiska studier har visat att människor har större benägenhet att tro på falska rykten som uppstår i digitala miljöer. Sociala medier fungerar därför ofta som ”polariseringsmaskiner” eftersom rykten sprids på sociala medier utan att någon betvivlar uppgiftens sanningshalt.²⁰⁹

Avsaknaden av källkritik bland internetanvändare speglas även i 2017 års statistik från Internetstiftelsen i Sverige som visar att äldre internetanvändare tenderar att värdera den mesta informationen på internet som pålitlig. Yngre personer är generellt bättre på att värdera information på internet. Det är troligen en effekt av att majoriteten av alla svenska barn får lära sig att värdera information på internet som en del av undervisningen i skolan.²¹⁰

5.2.3 Faktaresistens

På grund av sociala mediers framväxt har medie- och kommunikationsstrukturerna i samhället drastiskt förändrats.²¹¹ Samhället

---

²⁰⁵ Edmar, 2015, s. 15.

²⁰⁶ Schultz, 2012, s. 207ff.

²⁰⁷ Prop. 2016/17:222, s. 19.

²⁰⁸ Solove, Daniel J., *Speech, privacy, and reputation on the Internet*, I: Levmore, Saul X. & Nussbaum, Martha Craven (red.), *The offensive Internet: speech, privacy, and reputation*, Harvard University Press, Cambridge, 2010, s. 15ff [hädanefter: Solove, 2010].

²⁰⁹ Sunstein, Cass R., *Believing false rumors*, I: Levmore, Saul X. & Nussbaum, Martha Craven (red.), *The offensive Internet: speech, privacy, and reputation*, Harvard University Press, Cambridge, 2010, s. 91ff.

²¹⁰ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 80ff.

²¹¹ Carlsson, 2016, s. 488.

drivs allt snabbare mot en postmassmedial framtid, där varje medborgare har möjlighet att få sina åsikter publicerade på internet utan kostnader eller relevant utbildning.²¹² Sociala medier kännetecknas av att innehållet är helt och hållet användargenererat. Det finns således ingen nyhetsredaktör som faktakontrollerar innehållet på sociala medier.²¹³

Idag får människor – i större utsträckning än tidigare - sina nyheter från många olika typer av källor. Nyhetsflödet har blivit fragmentiserat och individualiserat.²¹⁴ Vidare får allt fler svenskar delar av sin nyhetsinformation från sociala medier, såsom Facebook.²¹⁵ I dagens mediasamhälle har det därför blivit betydligt enklare att isolera sig från information som inte går i linje med sin egen syn på världen. De gemensamma referensramarna inom medievärlden blir allt färre.²¹⁶

I en värld där var och en kan skraddarsy sitt eget informationsflöde blir sanning ett relativt begrepp. Sanningen tenderar att definieras olika från person till person beroende på vilken information de nås av. På internet kan vem som helst med enkelhet hitta ett slutet diskussionsforum med redan övertygade, utan någon som utmanar eller ifrågasätter.²¹⁷

Statens Medieutredning framhöll i sin forskningsantologi från 2016 att oemotsagd information som får lov att färdas fritt på internet leder till ökad risk för faktaresistens och populism i samhället. En utbredd faktaresistens kan i längden utgöra ett hot mot demokratin.²¹⁸ Ordet faktaresistens förekommer i Språkrådets nyordslista från år 2015. I Språkrådets nyordslista definieras ordet faktaresistens som ”ett förhållningssätt som innebär att man inte låter sig påverkas av fakta som talar emot ens egen uppfattning, som i stället grundas på till exempel konspirationsteorier”²¹⁹.

Forskare menar att obefintliga möjligheter till yttrandefrihet på internet innebär ett högre ställt krav på individens moraliska omdöme för vad som är tillåtna yttranden i digitala miljöer.²²⁰

---

²¹² SOU 2016:30, s. 5.

²¹³ Edmar, 2015, s. 91ff.

²¹⁴ Carlsson, 2016, s. 493ff.

²¹⁵ Davidsson & Thoresson, 2017, s. 84.

²¹⁶ Strömbäck, Jesper, *Stabilitet i en föränderlig värld: medieanvändning och social sammanhållning*. I: Andersson, Ulrika, Ohlsson, Jonas, Oscarsson, Henrik & Oskarson, Maria (red.), *Larmar och gör sig till: SOM-undersökningen 2016*, SOM-institutet, Göteborg, 2017, s. 236.

²¹⁷ Hammarlin, Mia-Marie & Miegel, *Digital (o)moral*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerus, Malmö, 2017, s. 57f [hädanefter: Hammarlin & Miegel, 2017].

²¹⁸ SOU 2016:30, s. 5.

²¹⁹ Institutet för språk och folkminnen: ”Nyordslistan 2015”.

²²⁰ Hammarlin & Miegel, 2017, s. 59.

5.2.4 Internet – en ansvarsfri zon?

Som förklarat i denna uppsats öppnar internet upp för värdefulla möjligheter till att uttrycka sina åsikter. Men en sådan öppenhet skapar även sårbarhet.²²¹

Internet ger nya möjligheter till att även sprida hat och kränkningar. Många internetanvändare har en mentalitet där internet ses som en ansvarsfri zon. Benägenheten till kränkningar på internet ökar troligtvis eftersom förövaren sitter tryggt hemma bakom sin datorskärm och slipper se sitt offer i ögonen. Att sprida kränkande uppgifter på nätet ses därför inte som lika allvarligt som att sprida samma typ av uppgifter på en arbetsplats eller någon annan typ av offentlig plats.²²²

5.3 Utpekanden av sexualbrottslingar

Ett fenomen som har präglat 2017 är så kallade uthängningar, i denna uppsats kallat utpekanden, av misstänkta eller dömda sexualbrottslingar på sociala medier. Den senaste och mest uppmärksammade virala kampanjen av detta slag är me too-rörelsen.²²³

5.3.1 Me too-rörelsen

Me too-rörelsen fick genomslag under hösten 2017 när hashtaggen #metoo spreds på sociala medier. Me too uppmanar kvinnor världen över att bryta tystnaden om sina erfarenheter av sexuella övergrepp och trakasserier. Syftet med me too-rörelsen är att synliggöra en patriarkalt präglad samhällskultur.²²⁴

Berättelser om sexuella övergrepp under hashtaggen #metoo har sedermera syns brett på flertalet sociala plattformar såsom Facebook, Instagram och Twitter.²²⁵ I Sverige har me too-rörelsen resulterat i otaliga upprop från både offentliga och icke-offentliga personer samt kollektiva upprop från hela branscher.²²⁶ Institutet för juridik och internet har till och med kallat utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier för en trend.²²⁷

---

²²¹ Carlsson, 2016, s. 505.

²²² Sackemark & Schultz, 2015, s. 15f.

²²³ Institutet för juridik och internet: ”Summering av 2017!”.

²²⁴ Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”.

²²⁵ Institutet för juridik och internet: ”Summering av 2017!”.

²²⁶ Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”.

²²⁷ Se Institutet för juridik och internet: ”Summering av 2017!”; Institutet för juridik och internet: ”Inte förtal om det är sant – en vanlig missuppfattning som florerar på sociala medier”.

De så kallade uthängningarna av förövare har blivit föremål för en offentlig debatt.²²⁸ För svensk del har me too-rörelsen även fått politiskt genomslag. Ett exempel är att regeringen presenterade ett förslag om en samtyckeslagstiftning i kölvattnet av me too-rörelsen.²²⁹

Me too-rörelsen har samtidigt fått utstå en del kritik. Bland annat på grund av att utpekanden av icke dömda förövare är oetiska. Det finns även kritiska röster som menar att fokus bör ligga på strukturen och inte på individen. Namngivning av förövare i samband med utpekanden riskerar enligt kritikerna att stjåla uppmärksamhet från det verkliga motivet, det vill säga motarbetandet av sexuella trakasserier och övergrepp mot kvinnor.²³⁰

I Sverige har Advokatsamfundet varnat för att me too-rörelsen kan leda till politisk populism. Förslaget på en samtyckeslag är ett tecken på detta menar Anne Ramberg, Advokatsamfundets generalsekreterare.²³¹

5.3.2 Utpekanden av pedofiler

De senaste åren har även kännetecknats av utpekanden av personer som antingen varit misstänkta eller är dömda för sexualbrott mot barn.²³²

Ett av de mest uppmärksammade utpekandena under 2017 avsåg en pedofilsmisstänkt idrottstränare. Idrottstränaren åtalades i mars 2017, misstänkt för att ha utnyttjat sin då 13-åriga elev sexuellt. Mannen medgav i polisförhör att han hade haft sexuellt umgänge med flickan men att de skedde först när flickan fyllt 15 år. När huvudförhandlingen i tingsrätten skulle inledas dök den då åtalade idrottstränaren inte upp. Åklagaren begärde att mannen skulle häktas i utevaro, men tingsrätten avslog ansökan.²³³ Först i maj medgav tingsrätten häktning i utevaro på grund av flyktfara. Men mannen hittades inte och preskriptionstiden för brottet hann gå ut.²³⁴

Idrottstränaren hängdes sedan ut med namn och bild på Instagram av en känd svensk idrottare som själv har blivit utsatt för övergrepp som barn. Den idrottare som pekade ut idrottstränaren menade att medierna är ryggradslösa som inte publicerar idrottstränarens namn och uppmuntrade därför allmänheten att ta lagen i egna händer.²³⁵

---

²²⁸ Nationalencyklopedin: "Me too-rörelsen".

²²⁹ SVT Nyheter: "Regeringen lägger fram förslag om samtyckeslag".

²³⁰ Nationalencyklopedin: "Me too-rörelsen".

²³¹ SVT Nyheter: "Advokatsamfundet: En samtyckeslag kommer inte att leda till fler fällande domar".

²³² Se Ångermanlands tingsrätt dom den 7 februari 2017, mål nr B 2201-16, Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16; se även TV4 Nyhetsmorgon: "Bråk om uthängd pedofil" [videoklipp].

²³³ Svenska Dagbladet: "Jurist: Fallet är upprörande – slopa preskriptionen".

²³⁴ Svenska Dagbladet: "Pedofilsmisstänkt höll sig undan – slipper åtal".

²³⁵ SVT Nyheter: "Patrik Sjöberg: En enorm besvikelse".

Ett annat exempel avser en man som blev oskyldigt utpekad som pedofil på det anonyma diskussionsforumet Flashback. I mars 2013 greps en man, misstänkt för att ha förgripit sig sexuellt på ett barn. Det startades en tråd om gripandet på Flashback där användarna spekulerade kring identiteten på den gripne mannen. I tråden publicerades det ett namn på en person som tycktes stämma in på de kriterier som fanns att tillgå. Det visade sig dock att mannen var felaktigt utpekad och oskyldig till brottet. Utpekandet hann få spridning men den felaktigt utpekade mannen lyckades samma dag rentvå sig själv från misstankarna genom att ta hjälp av en populär nyhetssajt.²³⁶

5.4 Rättsliga avgöranden

Eftersom förtal är ett så kallat målsägandebrott, är det som huvudregel endast målsäganden själv som får väcka åtal. En konkret situation som kan föranleda en åklagare att överväga allmänt åtal är om en person på internet har utpekats som pedofil eller våldtäktsman och det inte finns något som helst stöd för detta påstående.²³⁷

I det följande avsnittet framställs tre tingsrättsdomar där åklagaren ansåg att allmänt åtal var påkallat från allmän synpunkt. Alla tre är aktuella domar som avser utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier.

5.4.1 Utpekande under hashtaggen #metoo

I slutet av 2017 publicerade en kvinna ett offentligt inlägg på Facebook under hashtaggen #metoo där hon beskrev ett åtta år gammalt sexuellt övergrepp. Kvinnan namngav förövaren samt lade ut länken till förövarens facebookprofil. Den utpekade mannen polisanmälde händelsen vilket ledde till att åklagaren väckte åtal mot kvinnan.²³⁸

Kvinnan framhöll under huvudförhandlingen att hon inte hade vågat berätta om våldtäkten förrän i samband med me too-rörelsen. Me too-rörelsen fick henne att inse att hon inte var ensam om att ha blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp. På grund av vågen av utpekanden under me too-rörelsen fann hon modet att berätta.²³⁹

Den uthängde mannen hade, innan kvinnan publicerade sitt inlägg, skrivit ett inlägg som sympatiserade med me too-rörelsen. Kvinnan reagerade över detta eftersom hon efter övergreppet hade haft mejlkontakt med mannen där han hade blånekat till anklagelserna. Kvinnan hade ingen särskild tanke bakom namngivandet, hon tänkte att det fanns flera personer med samma

---

²³⁶ Metro Nyheter: ”Lars: Jag blev oskyldigt uthängd för sexofredande”; TV4

Nyhetsmorgon: ”Blev uthängd som pedofil: Nära en kollaps” [videoklipp].

²³⁷ Utvecklingscentrum Stockholm, *Förtal och förolämpning*, RättsPM 2014:2, Åklagarmyndigheten, Stockholm, 2014, s. 22.

²³⁸ Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²³⁹ Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

namn så hon länkade därför till hans facebookinlägg om me too. Det utpekande inlägget togs bort av kvinnan samma dag, efter att mannen polisanmälde händelsen.²⁴⁰

Tingsrätten inledde med att konstatera att kvinnan ska dömas för förtal. Kvinnan har avsett att peka ut mannen och har lämnat uppgifter som varit ägnade att utsätta mannen för andras missaktning vilket kvinnan måste ha insett. Tingsrätten konstaterade vidare att inlägget inte låg uppe på Facebook särskilt länge innan det togs bort. Men dessförinnan har ett stort antal personer kunnat ta del av inlägget och det har även föranlett en del kommentarer och så kallade gillanden.²⁴¹

Angående straffvärdet anförde tingsrätten bland annat att det var lätt att ”dras med” av andras inlägg och avslöjanden under hashtaggen #metoo i sociala medier. Tingsrätten ansåg därför att drevet kring me too-rörelsen var en förmildrande omständighet.²⁴²

5.4.2 Journalist utpekad som pedofil

I Ångermanlands tingsrätt dömdes en man till grovt förtal efter att ha pekat ut en journalist som pedofil på en facebookside. Mannen hade erkänt gärningen och av den skriftliga bevisningen framgick att åtminstone en person hade sett och kommenterat inlägget. Tingsrätten ansåg att gärningen var sådan att uppgiften var ägnad att utsätta journalisten för andras missaktning. Åtalet för förtal var därför styrkt.²⁴³

5.4.3 Utpekande av dömd sexualbrottsling

I ett lite äldre fall från år 2016 hade en kvinna i ett facebookinlägg publicerat namn och bild på en man som år 2015 hade dömts för sexualbrott mot tre barn. I anslutning till inlägget skrev kvinnan att mannen var en pedofil eftersom han hade dömts för övergrepp mot två barn samt utsatt ytterligare sju barn. Uppgifterna fanns tillgängliga på kvinnans facebookside i fyra dagar och delades sammanlagt 2340 gånger av andra användare.²⁴⁴

Under huvudförhandlingen framkom att den utpekade mannen hade blivit utpekad på flera sidor redan i samband med att han fick sin dom men att kvinnans inlägg fick en betydligt större spridning, bland annat på grund av att kvinnan facebookside var offentlig. Enligt mannens egna uppgifter drabbade facebookinlägget honom väldigt hårt och han fick motta flera dödshot på grund av inlägget.²⁴⁵

²⁴⁰ Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²⁴¹ Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²⁴² Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²⁴³ Ångermanlands tingsrätt dom den 7 februari 2017, mål nr B 2201-16.

²⁴⁴ Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

²⁴⁵ Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

Brotten som mannen var dömd för hade skett på en förskola. Kvinnans barn gick på förskolan under den tid som brotten hade förövats. Kvinnan menade att hon skrev inlägget i frustration över att misstankar om att hennes barn också hade varit utsatt för brott av mannen men att misstankarna inte hade lett till åtal. Kvinnan kände sig uppgiven och sviken av rättssystemet. Inlägget var ett sätt att varna andra föräldrar för mannen. Till en början var inlägget inte offentligt. Men efter påtryckningar från andra offentliggjorde kvinnan inlägget.²⁴⁶

Tingsrätten framhöll att kvinnan hade uppmanat andra att sprida hennes inlägg och att det hade resulterat i 2340 delningar. Enligt tingsrätten hade kvinnan genom sin gärning utpekats mannen som brottslig på ett sätt som varit ägnat att utsätta honom för andras missaktning. Kvinnan hade inte varit skyldig att lämna uppgifter i saken.²⁴⁷

I samband med försvarlighetsbedömningen framhöll tingsrätten att inlägget inte enbart var riktat till den trängre krets av föräldrar som var i samma situation som henne själv. I stället hade kvinnan publicerat ett offentligt inlägg på Facebook med uppmaning att sprida inlägget vidare. Kvinnans agerande har därför inte varit försvarligt menade tingsrätten.²⁴⁸

5.5 Sammanfattande kommentar

I Sverige har praktiskt taget alla tillgång till internet i sina hem. Över hälften av alla internetanvändare besöker Facebook varje dag. På internet finns det möjlighet att nå ut med sitt budskap till en världspublik på bara några sekunder. Samtidigt som internet innebär positiva förändringar för yttrandefriheten, kan internet användas till att sprida felaktig information och falska rykten. I kombination med en generell avsaknad av källkritik och en ökande faktaresistens på internet kan det få allvarliga konsekvenser för den drabbade och för samhället i stort.

De senaste åren har präglats av utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier. På grund av me too-rörelsen genomslags hävdar vissa att utpekanden av sexualbrottslingar till och med har utvecklats till en trend.

Att peka ut någon som brottslig på sociala medier kan leda till att personen som sprider uppgiften döms till ansvar för förtal. Frågan är vilka andra rättsliga konsekvenser utpekanden av misstänkta och dömda sexualbrottslingar kan få. Nästa kapitel syftar till att försöka utveckla och nyansera dessa frågor.

---

²⁴⁶ Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

²⁴⁷ Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

²⁴⁸ Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

6 Konsekvenser av utpekanden i sociala medier

Kapitel 6 syftar till att sammanfatta vad som hittills har framkommit och närmare diskutera de rättsliga konsekvenserna som utpekanden av sexualbrottslingar i sociala medier kan få i samhället.

6.1 Straffrättsliga konsekvenser

6.1.1 Förtal

För att kunna dömas för förtal krävs det att uppgiften har kommit till tredje mans kännedom. Med andra ord måste uppgiften ha spridits på något sätt, det räcker inte att uppgiften stannar mellan fyra ögon.²⁴⁹

Internet innebär nya möjligheter för spridning av all typ av information, inte bara nedsättande sådan.²⁵⁰ Eftersom själva syftet med sociala medier är att interagera med andra användare, kommer en uppgift som publiceras på sociala medier som utgångspunkt direkt till tredje mans kännedom efter att den publicerats.²⁵¹ Spridningsrekvisitet är därmed uppfyllt. Uppgifter som sprids på sociala medier är dessutom särskilt problematiska då dessa omedelbart blir tillgängliga för miljontals internetanvändare. Konsekvenserna blir därmed betydligt värre för den drabbade om spridningen sker på internet än i verkliga livet.²⁵²

Gärningsmannen behöver inte vara den som har framställt uppgiften för att dömas för förtal. Det räcker att gärningsmannen sprider vidare en nedsättande uppgift för att kunna ställas till ansvar.²⁵³ I teorin kan därför alla som delar en nedsättande uppgift på sociala medier bli dömda för förtal. Internet särbehandlas inte i förtalssituationer och det finns inget särskilt ensamansvar på sociala medier för den som först framställde uppgiften.²⁵⁴

Med en uppgift menas ett påstående som är så pass bestämt att dess sanningshalt kan kontrolleras.²⁵⁵ En antydning räcker dock för förtalsansvar så länge den indirekt utpekade personen går att identifiera. En antydning som är tillräckligt specifik för att en person kan identifieras, utgör förtal enligt lagens mening.²⁵⁶ Att utpeka någon som sexualbrottsling utan att

---

²⁴⁹ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

²⁵⁰ Se avsnitt 5.2.1.

²⁵¹ Nationalencyklopedin: ”Sociala medier”.

²⁵² Prop. 2016/17:222, s. 19.

²⁵³ Sackemark & Schultz, 2015, s. 52.

²⁵⁴ Schultz, 2012, s. 233.

²⁵⁵ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

²⁵⁶ Jareborg, 2015, s. 97.

publicera något namn i samband med utpekandet kan därför utgöra förtal, om det av den övriga beskrivningen trots allt går att identifiera den utpekade personen.

Vidare måste uppgiften vara avsedd att framkalla förakt hos andra vilket i praktiken innebär att den utpekade ska betraktas som en sämre människa.²⁵⁷ Redan av paragrafens ordalydelse framgår att utpeka någon som brottslig kan utgöra en nedsättande uppgift och därmed utgöra förtal.²⁵⁸ Det ter sig självklart att det i de flesta samhällsgrupper är nedsättande att peka ut någon som brottslig. Särskilt att peka ut någon för att ha begått ett sexualbrott som är ett brott av särskilt allvarlig art.²⁵⁹

Ett utpekande kan dock vara tillåtet om uppgiftslämnaren varit skyldig att uttala sig. Samma sak gäller för situationer där det var försvarligt att sprida uppgiften med hänsyn till omständigheterna.²⁶⁰ Att en gärning som innebär ett utpekande av någon som sexualbrottsling på sociala medier är ansvarsfri på grund av att man var skyldig att uttala sig är knappast en korrekt tillämpning av förtalsbestämmelsen.²⁶¹

Däremot kan en försvarlighetsbedömning bli aktuell, även för utpekanden i sociala medier.²⁶² Försvarlighetsbedömningen riktar in sig på situationer där uppgiftsspridaren har befunnit sig i en intressekonflikt, ofta mellan spridarens rätt till yttrandefrihet och den utpekades rätt till skydd för hans eller hennes personliga integritet.²⁶³ Intressekonflikten mellan yttrandefrihet och personlig integritet diskuteras närmre under avsnitt 6.2.

En vanlig missuppfattning, som har uppmärksammats på grund av utpekandena i samband med bland annat me too-rörelsen, är att en spridd uppgift inte kan leda till förtalsansvar så länge den är sann.²⁶⁴ Enligt lagens mening är förtalsbrottet begånget oberoende av om beskyllningen är sann eller inte.²⁶⁵ Det innebär att en person som utpekar någon som sexualbrottsling kan dömas för förtal trots att den utpekade personen är dömd för ett sexualbrott.²⁶⁶

---

²⁵⁷ Jareborg, 2015, s. 92f.

²⁵⁸ Se 5 kap. 1 § brottsbalken.

²⁵⁹ Jfr Ångermanlands tingsrätt dom den 7 februari 2017, mål nr B 2201-16.

²⁶⁰ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

²⁶¹ Jfr t.ex. Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

²⁶² Se 5 kap. 1 § 2 st. brottsbalken; jfr Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §.

²⁶³ Axberger, 2017, s. 111.

²⁶⁴ Se bl.a. Sackemark & Schultz, s. 54; Institutet för juridik och internet: ”Inte förtal om det är sant – en vanlig missuppfattning som florerar på sociala medier”; Svenska Dagbladet: ”Sanningen inte huvudsak i förtalsmål”; SVT Nyheter: ”Även spridandet av en sann uppgift kan utgöra förtal”.

²⁶⁵ Berggren m.fl., 2017, kommentaren till 5 kap. 1 §. Se även avsnitt 3.2.4.4.

²⁶⁶ Se t.ex. Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

6.1.2 #Metoo – en förmildrande omständighet

Som redogjorts för i denna uppsats leder internet och sociala medier till ökad faktaresistens eftersom människor med enkelhet kan omge sig av ett skraddarsytt informationsflöde. På så sätt kan man omge sig av likasinnade som varken utmanar eller ifrågasätter.²⁶⁷ Resultatet blir stängda diskussionsforum där stämningen lätt blir upptrissad, överdriven och ibland även aggressiv.²⁶⁸

I domen från Södertörns tingsrätt, där en kvinna hade pekat ut en man under hashtaggen #metoo för att ha våldtagit henne, ansåg tingsrätten att #metoo var en förmildrande omständighet. Tingsrätten menade att det måste anses vara ”lätt att dras med av andras inlägg och avslöjanden i sociala medier”²⁶⁹. Kvinnan blev dömd till att betala det lägsta möjliga antalet dagsböter.²⁷⁰

Domen har fått kritik av bland annat Mårten Schultz. Schultz menar att domen ger en farlig signal till allmänheten. Förtalsbrottet riskerar att urvattnas om det är tillåtet att sprida förtalande uppgifter så länge det ingår i en viral nätkampanj på sociala medier.²⁷¹ Schultz menar vidare att det inte borde vara en förmildrande att begå brott bara för att många andra gör det. Det borde snarare ses som en försvårande omständighet.²⁷²

Ordföranden i målet står fast vid bedömningen och menar att den åtalade kvinnan ville berätta sin historia och ”då slank hans namn med av bara farten”²⁷³. Straffvärdebedömningen hade kunnat skärpas om kvinnan hade publicerat ett inlägg direkt efter händelsen i syfte att hämnas. Eftersom det inte fanns något hämnsyfte ansåg rätten att omständigheterna kring gärningen, i förening med kvinnans berättelse, var förmildrande.²⁷⁴

6.2 Intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och personlig integritet

Rätten till skydd för den personliga integriteten är en mänsklig rättighet som finns införlivad i flera rättighetskataloger, bland annat i Europakonventionen och regeringsformen.²⁷⁵ I svensk rätt finns det många exempel på bestämmelser som har till syfte att skydda den enskildes rätt till personlig integritet. Inte minst rätten till skydd mot förtal.²⁷⁶ Rätten till

²⁶⁷ Hammarlin & Miegel, 2017, s. 57f.

²⁶⁸ Schultz, 2012, s. 209.

²⁶⁹ Se Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²⁷⁰ Se Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17.

²⁷¹ SVT Nyheter: ”Kritiken mot förtalsdomen efter #metoo: ”Ger en farlig signal”.

²⁷² Svenska Dagbladet: ”Är förtal mindre allvarligt om många gör det?”.

²⁷³ SVT Nyheter: ”Kritiken mot förtalsdomen efter #metoo: ”Ger en farlig signal”.

²⁷⁴ SVT Nyheter: ”Kritiken mot förtalsdomen efter #metoo: Ger en farlig signal”.

²⁷⁵ Se avsnitt 3.2.

²⁷⁶ SOU 2007:22, del 1, s. 48ff; Axberger, 2017, s. 106.

personlig integritet tillkommer var och en. Således även sexualbrottslingar.²⁷⁷

Begrepp som ära, rykte och anseende kan låta gammeldags. Men vilket anseende man har är fortfarande en viktig faktor i dagens samhälle. Vi bedömer varandras anseenden när vi väljer vilka vi vill umgås med, anställa eller arbeta tillsammans med. I och med den ökade digitala exponeringen av människors privatliv har möjligheterna till att ha full kontroll över sitt rykte och privat information minskat.²⁷⁸ Förtalsregeln har därmed fått ny relevans.²⁷⁹

Rätten till skydd mot förtalande uppgifter är inte absolut. Vid intressekonflikter ska rätten till skyddet för den personliga integriteten vägas mot yttrandefrihetsintresset. Om uppgifterna är sanna och välgrundade kan rätten till ett orubbat anseende ibland behöva ge vika för yttrandefriheten.²⁸⁰ En stark rätt till yttrandefrihet behövs. Inte minst för att bevara vårt demokratiska samhälle.²⁸¹

På grund av yttrandefrihetens ställning som en demokratisk grundprincip, får inskränkningar endast göras inom snäva gränser och om det finns mycket goda skäl till det.²⁸² Däremot tillåter yttrandefriheten yttranden som chockar och stör allmänheten.²⁸³ Den tillåter även en långtgående rätt till kritik, främst gentemot staten och den styrande makten.²⁸⁴

För att skydda yttrandefrihetsintresset innehåller förtalsbestämmelsen en yttrandefrihetsventil i form av en försvarlighetsbedömning.²⁸⁵ Intressekonflikten mellan yttrandefrihet och rätten till personlig integritet ger ofta upphov till svåra intresseavvägningar, där utgången är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.²⁸⁶

De senaste månaderna har samhällsdebatten präglats av främst me too-rörelsen men även huruvida det är moraliskt försvarbart att peka ut både misstänkta och dömda sexualbrottslingar på sociala medier.²⁸⁷ Utpekanden av sexualbrottslingar i sociala medier kan leda till straffansvar. Ansvarsfrihet i dessa fall är inte särskilt vanligt. Det betyder att det finns ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten för den typen av gärningar, vilket även tillfaller sexualbrottslingar.²⁸⁸

---

²⁷⁷ Se bl.a. art. 8 Europakonventionen.

²⁷⁸ Solove, 2010, s. 18.

²⁷⁹ Svenska Dagbladet: ”Sanningen inte huvudsak i förtalsmål”.

²⁸⁰ Jareborg, 2015, s. 97f.

²⁸¹ Brinnen, 1999, s. 38.

²⁸² Danelius, 2015, s. 457f.

²⁸³ Se § 49 i *Handyside mot det Förenade kungariket*, mål no. 5493/72, 7 december 1976.

²⁸⁴ Jareborg, 2015, s. 99.

²⁸⁵ Se 5 kap. 1 § 2 st. brottsbalken; Axberger, 2017, s. 112.

²⁸⁶ Jfr Carlsson & Weibull, 2017, s. 253ff.

²⁸⁷ Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”.

²⁸⁸ Se avsnitt 5.4.

I två av de refererade rättsfallen förnekade den tilltalade förtalsbrott och invände att det var försvarligt att lämna uppgifterna.

Försvarlighetsbedömningarna i de två rättsfallen är korta och inte särskilt utförliga.²⁸⁹ Det förefaller att försvarlighetsbedömningarna i de två fallen inte var en särskilt svår fråga. Den personliga integriteten segrade i båda fallen.

På grund av me too-rörelsen och utpekanden av sexualbrottslingar har frågan om sexualbrottslingars rätt till personlig integritet ställts på sin spets. Oavsett vilka anledningar man har till ett utpekande, kan ett utpekande av en misstänkt eller dömd sexualbrottsling leda till förtalsansvar. Det framgår tydligt av tingsrättsavgörandena som presenterades i avsnitt 5.4.

Domen mot kvinnan som publicerade ett facebookinlägg som pekade ut en dömd sexualbrottsling väckte många starka reaktioner. Den vanligast förekommande åsikten är att det är oetiskt att de som pekar ut sexualbrottslingar riskerar att straffas, särskilt om den utpekade personen faktiskt är dömd för ett sexualbrott. Det är sexualbrottslingen som ska straffas, inte den som pekar ut.²⁹⁰ Inom me too-rörelsen handlar det främst om att frigöra sig från skam och för att motarbeta en struktur. Den rättsliga konsekvensen blir emellertid en risk för att dömas för förtal.²⁹¹

Det finns kritiker och opinionsbildare som menar att sexualbrottslingars rätt till personlig integritet måste stå tillbaka för yttrandefriheten. Elaine Eksvärd är en av dessa. Eksvärd är retoriker och opinionsbildare samt grundare till en icke vinstdrivande organisation som arbetar för att bekämpa sexuella övergrepp mot barn.²⁹² I samband med fallet av utpekandet av idrottstränaren²⁹³ skrev Eksvärd i sin blogg att barns säkerhet alltid ska gå före vuxnas heder. Eksvärd stöttar utpekandet av idrottstränaren och menar att skydda barn från sexuella övergrepp har ett högre skyddsvärde än sexualbrottslingars rätt till personlig integritet.²⁹⁴

Jurister menar å andra sidan att lagen är och måste vara densamma för alla. Lagen ska inte tillämpas olika beroende på vem som sprider uppgiften och vilka skäl de har.²⁹⁵

På grund av allmänhetens syn på sexualbrott och me too-rörelsen, väcks frågan om sexualbrottslingars integritet bör ha ett svagare skyddsvärde ställt

---

²⁸⁹ Se Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17 och Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16.

²⁹⁰ Jag bör vara tydlig med att detta påstående snarare bygger på mina egna betraktelser än konkreta empiriska undersökningar; jfr dock Institutet för juridik och internet: "Även pedofiler kan förtalas" och Svenska Dagbladet: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?".

²⁹¹ Svenska Dagbladet: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?".

²⁹² Treskabinoll: "Om Treskabinoll".

²⁹³ Se avsnitt 5.3.2.

²⁹⁴ Blogg.mama.nu/elaineeksvard: "Din äckliga jävel är så dömd ändå".

²⁹⁵ SVT Nyheter: "Även spridandet av en sann uppgift kan utgöra förtal".

mot yttrandefriheten. Konsekvensen skulle i så fall bli att utpekanden av sexualbrottslingar kan bli ansvarsfria enligt 5 kap. 1 § 2 st. brottsbalken.²⁹⁶ Frågan är om utpekanden av misstänkta och dömda sexualbrottslingar bör kunna leda till ansvarsfrihet.

Debatten kring sexualbrottslingars rätt till personlig integritet kan jämföras med synen på sexualbrottslingar inom det amerikanska rättssamhället. I USA har lagstiftaren antagit ett avsevärt mycket striktare förhållningssätt gentemot dömda sexualbrottslingars rätt till personlig integritet. I delstaten Kalifornien finns lagar som kräver att justitiedepartementet informerar allmänheten om dömda sexualbrottslingar. Informationsskyldigheten innefattar bland annat tillhandahållandet av ett register där allmänheten kan ta del av namn och bilder på dömda sexualbrottslingar i deras närområde.²⁹⁷

Numera finns även en amerikansk nationell databas, the National Sex Offender Public Registry, där användaren kan få information om dömda sexualbrottslingar och var de är bosatta.²⁹⁸ I USA är det alltså staten, och inte individer, som pekar ut dömda sexualbrottslingar. Syftet är att skydda allmänheten från sexualbrottslingar.

Enligt en undersökning utförd år 2016 är det snarare sakområden än principer som styr medborgarnas syn på yttrandefrihetens gränser. En majoritet av medborgarna ansåg att yttrandefriheten ska kunna inskränkas för att skydda svaga och sårbara individer, till exempel barn och unga. Undersökningen visade även att vikten av yttrandefrihet som princip inte ifrågasätts. Men det kan finnas behov att begränsa yttrandefriheten om enskilda eller grupper kommer till skada.²⁹⁹

Undersökningen omfattade inte sexualbrottslingars skyddsbehov som ett särskilt område eller värde.³⁰⁰ Följaktligen är det svårt att avgöra hur medborgarnas syn på sexualbrottslingars rätt till personlig integritet ser ut rent statistiskt. Men ett rimligt antagande är att sexualbrottslingar inte är inräknade i gruppen ”svaga eller sårbara individer”.

6.3 Folkdomstolen på sociala medier

I denna uppsats används begreppet folkdomstol för att beskriva fenomenet av utpekanden i sociala medier. Följande avsnitt har till syfte att ge en bakgrund till begreppet folkdomstol och ge möjliga förklaringar till varför en så kallad folkdomstol har vuxit fram på sociala medier. Till sist undersöks frågan om en folkdomstol på sociala medier kan utgöra ett hot mot oskuldspresumtionen.

---

²⁹⁶ Se Axberger, 2017, s. 112ff.

²⁹⁷ State of California Department of Justice: ”About Megan’s Law”.

²⁹⁸ The Dru Sjodin National Sex Offender Public Website: ”About NSOPW”.

²⁹⁹ Carlsson & Weibull, 2017, s. 265ff.

³⁰⁰ Se Carlsson & Weibull, 2017, s. 265.

6.3.1 Begreppet folkdomstol

Begreppet folkdomstol för tankarna till ett domstolssystem med politiskt styrda ändamål. Historiskt sett innebär begreppet folkdomstol att den dömande makten utgörs av folket och inte utbildade ämbetsmän. I nordisk historia härstammar ordet folkdomstol från tingen.³⁰¹

Ett exempel i modern tid är den nationalsocialistiska folkdomstolen i Nazityskland, även kallad Volksgerichtshof (VGH). VGH var en specialdomstol med exklusiv jurisdiktion över fall av landsförräderi. Den dömande makten i VGH bestod av speciellt utsedda domare, som i sin tur bestod av både lekmän och professionella domare. Varken den rättsliga grunden eller proceduren i VGH skiljde sig från tidigare domstolsförfaranden. Skillnaderna var tolkningen av lagen och en avsevärt mycket hårdare straffskala.³⁰²

Den främsta uppgiften för VGH var politisk, nämligen att främja nationalsocialismen. Huruvida en dom var rättvis eller orättvis var oväsentligt. Vad som var viktigare var att VGH uppfyllde sitt politiska syfte. Varken rättssäkerhet eller medborgerliga rättigheter hade någon plats i Nazitysklands folkdomstol. Folkdomstolen skapades enbart för att regeringen skulle kunna komma åt sina politiska motståndare.³⁰³

Drev på sociala medier kan leda till att den utpekade anses som skyldig i allmänhetens öga utan att ha genomgått en rättslig prövning. För att beskriva detta fenomen brukar begreppet folkdomstol användas.³⁰⁴ Strängt taget används begreppet folkdomstol felaktigt i dessa sammanhang. I historien har folkdomstolen varit ett verktyg för att skipa politiserad rättvisa. Den drivande kraften för folkdomstolen på sociala medier är att uppmärksamma och förhindra rättsövergrepp.³⁰⁵ Således skiljer sig syftet för dagens folkdomstol på sociala medier från till exempel Nazitysklands folkdomstol. Folkdomstolen i Nazityskland var snarare ett medel för att utföra rättsövergrepp på medborgarna, inte att förhindra dem.

6.3.2 Bildandet av en folkdomstol i sociala medier

Att vi i samhället idag ser en trend av att peka ut sina förövare och sexualbrottslingar på sociala medier i stället för att förlita sig på

---

³⁰¹ Nationalencyklopedin: "Folkdomstol".

³⁰² Koch, Hannsjoachim W., *In the name of the Volk: political justice in Hitler's Germany*, Tauris, London, 1989, s. 3ff [hädanefter: Koch, 1989].

³⁰³ Koch, 1989, s. 3ff.

³⁰⁴ Se t.ex. Svenska dagbladet: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?"; Nationalencyklopedin, "Me too-rörelsen"; Aftonbladet: "Vi måste besinna oss – innan revolutionen övergår i galenskap" samt TV4 Nyhetsmorgon: "Metoo: Man pekar ut personer som brottsliga utan prövning i domstol" [videoklipp].

³⁰⁵ Ramberg, Anne, *Medierna och folkdomstolen*, I: Advokaten 2005, nr 2, årgång 71, s. 5.

rättssamhället beror troligtvis på en rad olika faktorer. Dessa förklaras närmare nedan.

För att återknyta vad som tidigare har nämnts, ses internet ofta som en ansvarsfri zon av den individ som sprider uppgifter.³⁰⁶ Det är en felaktig uppfattning. Att sprida kränkande uppgifter på internet är minst lika allvarligt som att göra det på en arbetsplats eller ett bostadsområde, om inte värre.³⁰⁷

Ytterligare en bidragande faktor till utpekanden på sociala medier är att människor anser att rättsväsendet har misslyckats när det kommer till att lösa sexualbrott och ställa sexualbrottslingar inför rätta. När människor tar del av nyhetsinformation om att anmälningar om sexualbrott läggs på hög är ett minskat förtroende för rättsväsendet en uppenbar risk.³⁰⁸ Det skapar i sin tur frustration. Vissa människor har ett behov av att kanalisera sin besvikelse och frustration. Det kan bland annat resultera i utpekanden på sociala medier.³⁰⁹ Ett tydligt exempel på ett sådant händelseförlopp är utpekandet av idrottstränaren som var misstänkt för att ha förgripit sig på en 14-årig flicka.³¹⁰

Ett annat argument som ofta används i fall av utpekanden av sexualbrottslingar är att kampen mot sexuella övergrepp mot kvinnor och barn har ett skyddsvärde i sig. Det skyddsvärdet är viktigare och bör prioriteras framför olika rättssäkerhetsprinciper. Det viktigaste är att sexuella övergrepp uppmärksammas och förhindras i samhället.³¹¹

Trots alla dessa argument går det inte att undkomma att utpekanden i sociala medier är problematiska ur ett juridiskt perspektiv. Inte bara på grund av att det kan vara otillåtet enligt förtalsbestämmelsen, utan även på grund av att folkdomstolen inte tar hänsyn till viktiga rättsprinciper. Folkdomstolen saknar alla viktiga rättssäkerhetsaspekter som en domstol enligt lag måste efterleva. Dessutom sprids information och utpekanden på sociala medier ofta utan fullständig information eller källkritik. Men framför allt är folkdomstolen på sociala medier problematisk på grund av att besluten inte går att överklaga. En gång dömd i folkdomstolen – alltid dömd.³¹²

---

³⁰⁶ Se avsnitt 5.2.4.

³⁰⁷ Se avsnitt 6.1.

³⁰⁸ SVT Nyheter: ”Även spridandet av en sann uppgift kan utgöra förtal”.

³⁰⁹ Svenska dagbladet: ”Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?”.

³¹⁰ Se avsnitt 5.3.2.

³¹¹ Nationalencyklopedin, ”Me too-rörelsen”; Svenska dagbladet: ”Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?”.

³¹² Ramberg, Anne, *Medierna och folkdomstolen*, I: Advokaten 2005, nr 2, årgång 71, s. 5.

6.3.3 Utpekanden i förhållande till oskuldspresumtionen

Oskuldspresumtionen innebär att var och en som blivit anklagad för brott har rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.³¹³ Oskuldspresumtionen har både en moralisk och en rättslig aspekt.³¹⁴

Oskuldspresumtionen är en mänsklig rättighet och finns intagen i många av de viktigaste rättighetskatalogerna.³¹⁵ Oskuldspresumtionen är avsedd att ge ett straffprocessuellt skydd för misstänkta eller tilltalade individer.³¹⁶ Som nämnts i avsnitt 1.4 tillämpas oskuldspresumtionen i en vidare kontext i denna uppsats. Uppsatsen utgår ifrån att oskuldspresumtionen även gäller som princip i mellanmänskliga relationer och inte bara i relationen mellan stat och individ.

6.3.3.1 Misstänkta sexualbrottslingar

Kritiker menar att uthängningar av icke dömda förövare i samband med nätkampanjer såsom me too-rörelsen är oetiska och ger uttryck för en pöbelmentalitet.³¹⁷

Sett ur den utpekades perspektiv kan ett utpekande på internet få stora personliga skadeverkningar.³¹⁸ Trots det har rörelser som me too uppmuntrat kvinnor världen över att peka ut sina förövare på sociala medier.³¹⁹ Att utpekanden av icke dömda kan få stora skadeverkningar för den utpekade är något som de flesta av oss kan förstå och kanske även relatera till.

De flesta har troligtvis i teorin även förståelse för vikten av principen om oskuldspresumtionen.³²⁰ Att människor trots det väljer att peka ut icke dömda på sociala medier kan bero på oförstånd.³²¹ Men det kan ännu en gång ha att göra med att internetanvändare ser internet som en ansvarsfri zon.³²²

---

³¹³ Träskman, 1988, s. 470.

³¹⁴ Nowak, 2003, s. 45.

³¹⁵ Nowak, 2003, s. 73ff; se även avsnitt 4.2.

³¹⁶ Prop. 2017/18:58, s. 7f.

³¹⁷ Se bl.a. Svenska dagbladet: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?" samt Aftonbladet: "Vi måste besinna oss – innan revolutionen övergår i galenskap".

³¹⁸ Prop. 2016/17:222, s. 19.

³¹⁹ Nationalencyklopedin, "Me too-rörelsen".

³²⁰ Svenska dagbladet: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?".

³²¹ Institutet för juridik och internet: "Inte förtal om det är sant – en vanlig missuppfattning som florerar på sociala medier".

³²² Se avsnitt 5.2.4.

Institutet för juridik och internet menar att utpekanden på sociala medier har utvecklats till en trend.³²³ Denna trend har lett till att icke dömda personer har blivit utpekade på sociala medier. I några av fallen har kanske även oskyldiga personer blivit utpekade.³²⁴ Att personen faktiskt är oskyldig är dock inte relevant för att oskuldspresumtionen ska bli tillämplig. Oskuldspresumtionen gäller för var och en, oavsett om den misstänkte personen i slutändan blir dömd till ansvar.³²⁵

Enligt oskuldspresumtionsdirektivet får myndigheter eller rättsliga avgöranden inte hänvisa till en misstänkt eller tilltalad person som skyldig så länge denne inte har bevisats vara skyldig enligt lag.³²⁶ Europadomstolen har i ett antal avgöranden funnit att oskuldspresumtionen överträtts på grund av att myndighetspersoner genom uttalanden om skuld har fått allmänheten att tro att den misstänkte var skyldig innan skulden lagligen fastställts.³²⁷

Likaså är det otillåtet enligt oskuldspresumtionen att peka ut en person som skyldig när den utpekade personen har blivit friad från anklagelser eller där förundersökningen har lagts ner, till exempel på grund av preskription eller bristande bevisning. Europadomstolen har i flera fall funnit att oskuldspresumtionen har brutits när så har skett.³²⁸ Med denna tolkning strider till exempel utpekandet av idrottstränaren mot oskuldspresumtionen, då fallet hann preskriberas innan idrottstränarens skuld blev prövad inför en rättslig instans.³²⁹

6.3.3.2 Dömda sexualbrottslingar

Enligt oskuldspresumtionsdirektivet gäller oskuldspresumtionen till dess att det slutliga avgörandet har vunnit laga kraft.³³⁰ Frågan är vad som händer efter att hans eller hennes skuld lagligen fastställts. Oskuldspresumtionen ger ingen tydlig vägledning i den frågan. Om en person redan har dömts för ett brott i domstol, kan den dömda personen enligt Europadomstolens praxis inte återropa oskuldspresumtionen längre med avseende på detta brott.³³¹ Enligt denna tolkning ska en dömd person alltid betraktas som en dömd brottsling även om han eller hon har avtjänat sitt straff. Det amerikanska samhället har antagit detta synsätt.³³²

---

³²³ Se Institutet för juridik och internet: "Summering av 2017!".

³²⁴ Se avsnitt 5.3 och 5.4.

³²⁵ Se avsnitt 4.4.

³²⁶ Se art. 4 oskuldspresumtionsdirektivet.

³²⁷ SOU 2017:17, s. 82f. Se även Danelius, 2015, s. 329f.

³²⁸ Se bl.a. *Grabchuk mot Ukraina*, mål no. 8599/02, 21 september 2006, *Poncelet mot Belgien*, mål no. 44418/07, 30 mars 2010, *Peltureau-Villeneuve mot Schweiz*, mål no. 60101/09, 28 oktober 2014, *Marziano mot Italien*, mål no. 45313/99, 28 november 2002.

Se även Danelius, 2015, s. 334.

³²⁹ Se avsnitt 5.3.2.

³³⁰ Se art. 2 oskuldspresumtionsdirektivet; prop. 2017/18:58, s. 6.

³³¹ Danelius, 2015, s. 339.

³³² Se avsnitt 6.2.

Även om ett utpekande av en dömd sexualbrottsling inte kan sägas strida mot oskuldspresumtionen, finns det andra negativa effekter av normaliserandet av utpekanden av dömda sexualbrottslingar.

En sådan negativ effekt är att sexualbrottslingar får det svårare att återanpassa sig till samhället. Institutet för juridik och internet menar att utpekanden av dömda sexualbrottslingar i sociala medier går emot den straffrättsliga tanken om att brottslingar ska rehabiliteras. Utpekanden och folkdomstolen på sociala medier skapar ett samhälle där sexualbrottslingar lynchas bort från samhället. På så sätt stigmatiseras sexualbrott, vilket kan leda till att sexualbrottslingar hindras från att sluta att begå brott och skapa sig ett annat liv.³³³

6.3.4 Utgör utpekanden på sociala medier ett hot mot oskuldspresumtionen?

Fallet med idrottstränaren är ett tydligt exempel på att utpekanden på sociala medier kan utgöra ett hot mot oskuldspresumtionen. Enligt oskuldspresumtionen är idrottstränaren inte dömd och förtjänar därför att betraktas som oskyldig. Men enligt folkdomstolen på sociala medier är idrottstränaren skyldig och ska betraktas som en sexualbrottsling.³³⁴

I samband med debatten om den utpekade idrottstränaren skrev Elaine Eksvärd i sin blogg; ”Folk måste sluta tänka ”tänk om vi anklagar en oskyldig man” till att tänka ”tänk om vi räddar oskyldiga barn”³³⁵. Eksvärd menar med andra ord att det är den som blir utsatt för sexuella övergrepp som är det verkliga och främsta offret. Det är detta offer som rättsväsendet bör skydda. Eksvärd menar att rättssamhället inte bör straffa den som vill varna allmänheten för en sexualbrottsling.³³⁶

Eksvärd skrev även i samma blogginlägg; ”Handbollstränaren är inte dömd av rättsväsendet men han är dömd av folket. Jag minns hur du ser ut, jag vet ditt namn. Ser fram emot att höra vad dina grannar säger den dagen du kommer tillbaka som en ”fri” man. Du är inte dömd på papper. Men papper har inga hjärnor eller hjärtan, det har svenska folket och vi har dömt dig”³³⁷.

Precis som Eksvärd skriver är idrottstränaren inte dömd av en rättslig instans men i det svenska folkets ögon är idrottstränaren för evigt dömd. Om rättsväsendet skulle anta Eksvärds syn på hur rättssamhället ska hantera misstänkta sexualbrottslingar, skulle oskuldspresumtionen troligen urholkas mycket fort.

---

³³³ Institutet för juridik och internet: ”Även pedofiler kan förtalas”.

³³⁴ Dagens Juridik: ”Handbollstränaren har inte dömts – rättssystemet faller samman om vi ger vika för populism”.

³³⁵ Blogg.mama.nu/elaineesvard: ”Din äckliga jävel är så dömd ändå”.

³³⁶ Blogg.mama.nu/elaineesvard: ”Din äckliga jävel är så dömd ändå”.

³³⁷ Blogg.mama.nu/elaineesvard: ”Din äckliga jävel är så dömd ändå”.

Kritiker, såsom Jan Guillou, menar att me too-rörelsen har resulterat i att individer blir ställda vid skampålen vid minsta antydning. Nätskvaller och dålig journalistik har lett till att individer döms och lynchas offentligt utan att ha genomgått en rättslig prövning.³³⁸

Enligt oskuldspresumtionen har alla rätt till att betraktas som oskyldiga till dess att det finns en dom som har vunnit laga kraft. Oskuldspresumtionen tillämpas inte olika från fall till fall. Presumtionen ska tillämpas lika för alla, oberoende av brottstyp eller populism.³³⁹

6.4 Sammanfattande kommentar

Utpekanden av sexualbrottslingar på sociala medier kan få straffrättsliga konsekvenser för den som pekar ut. Det finns stor risk för att den som pekar ut blir dömd för förtal, så länge åtal väcks av antingen brottsoffret eller åklagaren.

Utpekanden i sociala medier har blivit allt vanligare vilket innebär att förtalsbrottet har fått en ökad betydelse i samhället. Att virala nätkampanjer kan anses vara en förmildrande omständighet är oroväckande, menar kritiker. Det kan ge felaktiga signaler till allmänheten om vilka yttranden som är tillåtna respektive otillåtna.

Avvägningen mellan yttrandefrihet och personlig integritet är svår. Det är två viktiga principer som måste samexistera för att kunna upprätthålla en välfungerande demokrati. Lagen är tydlig och praxis visar på att personlig integritet är en huvudregel i mål om utpekanden av sexualbrottslingar. De flesta av medborgarna tycker troligtvis att det är orättvist att den som pekar ut en sexualbrottsling kan dömas för förtal och att sexualbrottslingar, särskilt dömda, inte har rätt till ett lika starkt integritetsskydd som andra.

Sociala medier främjar folkdomstolar på sociala medier. På grund av både avsaknad av källkritik och faktaresistens riskerar folkdomstolens domar att få ett allt starkare fäste i samhället. Folkdomstolen värnar inte om viktiga rättssäkerhetsprinciper, såsom oskuldspresumtionen.

---

³³⁸ Aftonbladet: ”Vi måste besinna oss – innan revolutionen övergår i galenskap”.

³³⁹ Dagens Juridik: ”Handbollstränaren har inte dömts – rättssystemet faller samman om vi ger vika för populism”.

7 Analys

Hittills har följande frågeställningar behandlats:

- I. Vilka typer av yttranden omfattas av yttrandefriheten?
- II. Hur ser det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten ut för den som utpekats som sexualbrottsling i sociala medier?
- III. Är skyddet för personlig integritet ett godtagbart motiv för att begränsa yttrandefriheten, även när det gäller utpekanden av misstänkta eller dömda sexualbrottslingar?
- IV. Utgör utpekanden av misstänkta och dömda sexualbrottslingar på sociala medier ett hot mot oskuldspresumtionen?

Syftet med följande kapitel är att analysera frågeställningarna utifrån vad som har framkommit under uppsatsens gång. Målet är inte att hitta slutgiltiga svar på frågorna utan att nyansera de rättsliga och samhällsliga problem utpekanden av sexualbrottslingar i sociala medier ger upphov till.

7.1 Yttrandefrihetens gränser

Internet innebär oändliga möjligheter för var och en att utnyttja sin rätt till yttrandefrihet. Yttrandefriheten har blomstrat de senaste decennierna på grund av internet. Men digitaliseringen innebär även nya utmaningar. Den främsta utmaningen är att ge ett fullgott skydd för individers personliga integritet på internet. På grund av digitaliseringen har intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och skyddet för den personliga integriteten fått en helt ny innebörd jämfört med tiden före internet.

Yttrandefrihet är en av demokratins grundstenar som medför en levande samhällsdebatt och kritisk granskning av samhälle och styre. Yttrandefriheten är inte avsedd att enbart skydda politiskt korrekta yttranden utan även minoritetens åsikter samt yttranden som stör, chockerar eller kränker.

Inskränkningar av yttrandefriheten måste dock göras i vissa fall, bland annat för att skydda individers rätt att inte behöva utsättas för hot och kränkningar. Kränkande yttranden och hot har en större tendens att närma sig yttrandefrihetens gränser och eventuellt utgöra ett missbruk. Exakt vilka yttranden som utgör ett missbruk av yttrandefriheten är inte lätt att avgöra.

Sammanfattningsvis är yttrandefrihet ett tänjbart begrepp som måste tillåtas att förändras över tid. Det finns därför inget säkert svar på frågan om vilka typer av yttranden som omfattas av yttrandefriheten. En slutsats är dock att

ju mer extrema åsikterna är, desto mer närmar man sig gränsen för vad som är tillåtet. Emellertid är vissa typer av yttranden helt acceptabla för någon och helt oacceptabla för någon annan. Yttrandefriheten måste därför tillåtas vara föränderlig och tänjbar utan att för den delen riskera att inkränkta allt för mycket på människors rätt till personlig integritet.

7.2 Utpekanden i sociala medier kan utgöra förtal

Frågan om vilket straffrättsligt skydd som finns för den som blir utpekad som sexualbrottsling i sociala medier har besvarats i kapitel 6. Svaret på frågan är att ett sådant utpekande kan utgöra förtal. Rättare sagt är situationen då någon pekar ut någon som brottslig ett solklart fall av förtal.

Uppsatsen har fokuserat på när en individ pekar ut en annan individ som sexualbrottsling på sociala medier. Fenomenet har blivit allt vanligare på grund av olika trendande samhällsfenomen. Ett exempel är me too-rörelsen som gav upphov till en våg av utpekanden av förövare på sociala medier.

Det finns olika typer av utpekanden. Vissa utpekanden har till syfte att varna allmänheten för en dömd sexualbrottsling. Andra, såsom vi har sett under #metoo, har varit för att tala ut och frigöra sig från skuld till följd av ett sexuellt övergrepp. Vissa av utpekandena har avsett dömda sexualbrottslingar, andra har avsett situationer där det varken har funnits en dom eller en polisanmälan.

Förtalsbestämmelsen tar som utgångspunkt inte hänsyn till vilket syfte ett utpekande har. Att utpeka någon som brottslig utgör förtal enligt lagens mening. Det finns situationer då ett sådant utpekande kan vara straffritt, till exempel om det finns ett allmänt intresse av att uppgiften sprids. Enligt lagstiftaren och rättstillämparen utgör ett utpekande av en sexualbrottsling inte en sådan situation.

En av anledningarna till att jag valde att skriva om detta ämne är att det finns flera missuppfattningar och myter kring relationen mellan utpekanden på sociala medier och förtalsbrottet. Många av dessa missuppfattningar har aktualiserats på grund av den trend av utpekanden som har florerat på sociala medier under det senaste året.

En av dessa missuppfattningar är att förtalsbrottet främst är inriktat på journalister och att det är svårt för en privatperson att bli dömd för förtal. Det stämmer inte, vem som helst kan dömas för förtal. Emellertid har den särskilda åtalsregeln lett till att få anmälningar om förtal har lett till åtal.

Emellertid utvidgades den särskilda åtalsprövningen år 2014, främst på grund av att förtal på internet kan få betydligt värre skadeverkningar för den som utsätts. Förutsättningarna för allmänt åtal kräver att det är påkallat ur

allmänt synpunkt och att det finns ett klart samhällsintresse av att brottet beivras. Med det avses brott som har särskilt grova uttryck eller som får särskild stor spridning, till exempel förtalsbrott på internet.

Lagförändringen innebär att lagstiftaren anser att det finns ett allmänt intresse av att minska antalet förtalsbrott på internet. Det är ett sätt att stärka skyddet för den personliga integriteten i digitala miljöer. Förhoppningen är troligtvis att fler enskilda som sprider förtalande uppgifter på internet kommer att ställas inför rätta tack vare utvidgningen. Tre exempel på sådana fall har framställts i denna uppsats.

Ytterligare en missuppfattning är att man gör allmänheten en tjänst när man publicerar ett namn på en sexualbrottsling och att det därför är försvarligt och tillåtet. Det är en felaktig uppfattning. Att utpeka någon som sexualbrottsling är som huvudregel förtal men det kan vara tillåtet om det är försvarligt och sant. Att utpeka någon som sexualbrottsling är dock inte en typisk situation som leder till ansvarsfrihet.

Den vanligast förekommande missuppfattningen är att förtalsbrottet enbart avser spridandet av osanna påståenden. Många tror således att man inte kan förtala någon så länge påståendet är sant. Det är troligtvis denna missuppfattning som har lett till att så många har valt att publicera namn på misstänkta och dömda sexualbrottslingar. Det är även därför frågan är viktig att utreda.

En annan viktig förutsättning är att det måste finnas bevis för att uppgiften är sann, det räcker inte att den som pekar ut enbart "vet" att den är sann. Sådan bevisning kan bestå av till exempel en dom eller en polisanmälan som påvisar att ett sexualbrott eventuellt har begåtts. Sanningsbevisningen läggs dock fram i ett senare skede i den rättsliga prövningen, först när utpekandet har bedömts som försvarligt. Sanningen blir därför sällan avgörande i den här typen av förtalsmål.

Det straffrättsliga skyddet för den som utpekats som sexualbrottsling är således starkt. Det finns säkerligen de som anser att förtalsbrottet enbart bör gälla falska påståenden och att spridandet av sanna uppgifter inte bör vara straffbart. Syftet med denna uppsats är inte att utreda vad som bör och inte bör vara straffbart. Det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten bör dock vara starkt i ett allt mer digitaliserat samhälle. Det är därför viktigt att informationen om vad som är straffbart och inte når allmänheten så att missuppfattningar av nämnda slag minskar. Utvidgandet av den särskilda åtalsprövningen är ett steg i rätt riktning.

7.3 Utpekanden och sexualbrottslingars rätt till personlig integritet

Denna uppsats fokuserar bland annat på frågan om sexualbrottslingars rätt till personlig integritet i förhållande till yttrandefriheten. Ämnet är högst aktuellt då samhällsdebatten under de senaste månadernas tid har dominerats av me too-rörelsen samt frågan om misstänkta och dömda sexualbrottslingars rätt till personlig integritet.

Det rättsligt korrekta svaret på frågan om skyddet för personlig integritet är ett godtagbart motiv för att begränsa yttrandefriheten är ja. Den svåra avvägningen aktualiseras bland annat i förtalssituationer. Skydd för den personliga integriteten tillkommer alla, även sexualbrottslingar. Förtalsbestämmelsen tillämpas inte olika beroende på uttalandets motiv eller bakgrund. Lagen är således tydlig med sitt svar. Att peka ut någon som sexualbrottsling på sociala medier är inte tillåtet. Den personliga integriteten väger tyngre. Det innebär att lagstiftaren anser att varken dömda eller icke dömda sexualbrottslingar ska behöva bli utsatta för en sådan kränkning som ett utpekande på sociala medier innebär.

Yttrandefriheten är i och för sig en mycket viktig rättighet i ett demokratiskt samhälle. Men även den har gränser och måste samexistera med andra rättigheter och skyldigheter. Ett samhälle med obegränsad yttrandefrihet skulle snabbt resultera i kaos. Personlig integritet har också ett skyddsvärde, som dessutom får en ökad betydelse i allt mer digitaliserad värld.

Även om lagen måste anses vara relativt tydlig i denna fråga har medborgarna tagit del av annan information genom både me too-rörelsen och opinionsbildare. Allmänhetens syn på avvägningen mellan yttrandefrihet och sexualbrottslingars rätt till personlig integritet är inte lika självklar längre. Förtalsbestämmelsen har den utpekade som sitt främsta skyddsobjekt. Samhällsdebatten och statistik tyder på att medborgarna anser att det är den som har blivit utsatt för ett sexualbrott som är det främsta skyddsobjektet.

Den rådande samhällsdebatten samt statistik och opinion visar tecken på att medborgarna inte nödvändigtvis håller med lagstiftarens syn på avvägningen mellan yttrandefrihet och personlig integritet för sexualbrottslingar. Därigenom har även missuppfattningar och myter uppstått kring utpekanden av sexualbrottslingar och således även vad som är brottsligt och inte.

Tecken på den populistiska synen på intresseavvägningen har synts i rättskipningen där #metoo bedömdes vara en förmildrande omständighet så sent som i februari 2018. Domskålen talar för en mentalitet där det är tillåtet att begå brott så länge många andra gör det. Kritiker menar att det ger en farlig signal till samhället. Lagen ska inte tillämpas olika beroende på vilka

skäl de har. Förtalsbestämmelsen riskerar att urvattnas om den tillämpas på detta vis.

Jag anser att kritikerna har rätt i att det ger en farlig signal, för lagen ser fortfarande ut som den gör. Det är inte tillåtet att peka ut någon som sexualbrottsling och mycket riktigt dömdes kvinnan till förtal. Men varken yttrandefrihet eller rätten till personlig integritet är absoluta rättigheter. Det är två värden som ständigt måste vägas mot varandra och avvägningen kan skifta om opinionen får tillräckligt starkt fäste.

Det finns mycket som tyder på att allmänheten inte tycker att sexualbrottslingars rätt till personlig integritet är lika skyddsvärd. I allmänhetens ögon skulle skyddet för sexualbrottslingars rätt till personlig integritet i så fall inte vara ett lika självklart motiv för att begränsa yttrandefriheten. Idén om att begränsa sexualbrottslingars rätt till personlig integritet är inte ny. Ett sådant system finns inom det amerikanska rättssystemet.

Avvägningen blir självklart svårare eftersom det avser ett så svårt brott som sexualbrott. Sexualbrott, särskilt mot barn, är fruktansvärda och det finns ett stort intresse av att beivra sådana brott. Syftet med uppsatsen är dock inte att utreda hur sexualbrott ska beivras. Men det är en aspekt som trots allt måste beaktas när man diskuterar intresseavvägningen mellan yttrandefrihet och sexualbrottslingars rätt till personlig integritet i förhållande till utpekanden av sexualbrottslingar. För många handlar diskussionen i grund och botten just om vilket värde som är det främsta skyddsobjektet.

Problemet med det synsättet är att det går emot den oerhört viktiga demokratiska principen om alla människors lika värde och likhet inför lagen. Men även det intresset är möjligt att åsidosätta till förmån för att skydda barn och vuxna från att utsättas för sexuella övergrepp. För många skulle det kanske kännas rätt, åtminstone i hjärtat. Men för att kunna upprätthålla en rättsstat finns det vissa minimikrav. Lagen ska tillämpas rationellt – inte emotionellt. Annars riskerar rättsstaten att snabbt falla samman.

Det går inte heller att bortse från faktumet att trenden av utpekanden på sociala medier är en skadlig trend, inte bara för samhället utan även för den som blir utpekad. Att bli utpekad kan få stora skadeverkningar då uppgifter som sprids på internet når en nästintill obegränsad publik. Vidare finns information på internet som huvudregel kvar för evigt. Ett utpekande kan leda till att personen blir utsatt för dödshot och kränkningar. Det kan även leda till att den utpekade mår psykiskt dåligt och i värsta fall tar sitt liv.

Sammanfattningsvis åtnjuter alla människor samma rättsliga skydd för sin personliga integritet, åtminstone i teorin. Yttrandefrihet och personlig integritet är två viktiga värden som ständigt måste balanseras mot varandra. Emellertid är varken yttrandefrihet eller rätten till personlig integritet absoluta rättigheter.

Svaret på frågan om skyddet för den personliga integriteten är ett godtagbart motiv för att begränsa yttrandefriheten, även när det gäller sexualbrottslingar, är ja. Dock tyder denna utredning på att det kan finnas en diskrepans mellan rättsväsendets och allmänhetens syn på om skyddet för sexualbrottslingars rätt till personlig integritet är ett godtagbart motiv för att begränsa yttrandefriheten. Allmänhetens syn verkar vara att yttrandefriheten, som ett led i att skydda människor från övergrepp, är viktigare än skyddet av sexualbrottslingars personliga integritet.

7.4 Folkdomstolen och oskuldspresumtionen

På grund av sociala mediers funktion och de problem med internet som har identifierats i denna uppsats, har något som kan liknas vid en folkdomstol bildats på sociala medier.

Sociala medier är ett utmärkt verktyg för opinionsbildning då man med lätthet når miljontals människor på bara några klick. Politisk mobilisering på sociala medier är i grunden något bra. Det möjliggör opinionsbildning och är ett effektivt sätt för människor att nå ut med sina åsikter.

Medan vissa menar att fenomenet av utpekanden är viktigt menar andra att den till största del är skadlig, både för den utpekade och för rättsstaten.

Först och främst finns det många uppenbara rättssäkerhetsproblem med en folkdomstol. De flesta som publicerar utpekanden på sociala medier har ingen gedigen juridisk bakgrund och har därför svårt att förstå vad som i lagens mening är tillåtet och otillåtet att skriva på internet. Det leder till att oriktig information sprids.

Folkdomstolen tar inte heller hänsyn till att information på internet som huvudregel finns kvar på internet över en oöverskådlig framtid. Ett utpekande kan därför få fruktansvärda konsekvenser för den som blir utpekad. Folkdomstolens domar går inte heller att överklaga vilket innebär att det inte finns någon chans till upprättelse.

Kritiker kallar folkdomstolen på sociala medier för en form av pöbelmentalitet. Jag kan hålla med om att det finns ett visst inslag av pöbelmentalitet i det som kan betraktas som en folkdomstol på sociala medier. Folkdomstolen skapar ett samhälle där ingen går säker. Det blir en form av förföljelse där minsta antydning kan leda till att du blir utpekad. Det finns en anledning till att den dömande makten i en rättsstat ska utgöras av utbildade och oberoende ämbetsmän och inte av folket.

Opinionsbildare menar att skyddet av kvinnor och barn måste gå före vuxnas heder. Jag håller med om att det är ett mycket viktigt värde att

skydda. Men denna mentalitet kommer att urholka oskuldspresumtionen mycket fort om den får fäste. Även jag tycker att det är väldigt viktigt att förhindra sexuella övergrepp, särskilt för att skydda barn. Men inte till bekostnad av att en annan person fråntas sina mänskliga rättigheter.

De flesta skulle nog förstå det juridiska problemet av utpekanden av sexualbrottslingar i sociala medier. De flesta kan nog även förstå att det kan leda till många negativa konsekvenser för den som blir utpekad. Det är troligtvis även anledningen till att många pekar ut förövare. Det är en typ av hämnd. Men det kan också vara en frigörelse, som kvinnan som pekade ut mannen som hade förgripit sig på henne. Domstolen resonerade att mannens namn slank med av bara farten.

Jag håller med om att hämnd är värre än oförstånd. Men jag håller återigen med kritikerna om att ett brott inte ska vara mindre allvarligt på grund av att många andra gör samma sak. Det leder till en typ av ”skylla ifrån sig”-problematik som inte ska uppmuntras. Utpekanden av det slaget är inte tillåtna och det måste rättsväsendet vara tydliga med att förmedla till allmänheten.

För att återgå till vad som har diskuterats i kapitel 6 har utpekanden av misstänkta – det vill säga icke dömda – sexualbrottslingar kritiserats särskilt. Frågan om utpekanden av icke dömda är särskilt besvärlig i förhållande till oskuldspresumtionen. Utifrån uppsatsens tolkning av oskuldspresumtionen och med ledning av vad som har utretts under uppsatsens gång, kan utpekanden av en icke dömd person sägas strida mot oskuldspresumtionen. Ett utpekande på sociala medier får allmänheten att tro att personen är skyldig utan att det finns ett rättsligt avgörande som stödjer påståendet.

Det blev konsekvensen för den utpekade, icke dömda, idrottstränaren. Idrottstränaren är för evigt dömd av folket. Idrottstränaren erkände förvisso i förhör men hans skuld har inte prövats av en rättslig instans. Enligt oskuldspresumtionen ska idrottstränaren därför betraktas som oskyldig. Det spelar ingen roll i sammanhanget huruvida personen sedermera döms. Oskuldspresumtionen är en mänsklig rättighet som måste upprätthållas för att vår rättsstat ska kunna fungera och vara rättvis för alla.

Att ett utpekande av en icke dömd på sociala medier utgör en moraliskt förkastlig handling, som dessutom kan sägas strida mot oskuldspresumtionen, är inte en särskilt kontroversiell slutsats. Betydligt svårare moraliska avvägningar uppkommer när det gäller utpekanden av dömda sexualbrottslingar.

Frågan om sexualbrottslingar förtjänar en andra chans är en mycket svår och omtvistad fråga. De flesta skulle troligen hävda att det inte är moraliskt förkastligt att peka ut dömda sexualbrottslingar eftersom sexualbrottslingar förtjänar att bli utpekade, som ett led i att sona för sitt brott.

Enligt Europadomstolens praxis innefattar oskuldspresumtionen inte en andra chans. När du väl har blivit dömd för ett brott för en specifik gärning finns det inte längre någon möjlighet att tillämpa oskuldspresumtionen igen för samma gärning. Det är således inte självklart att ett utpekande av en dömd person står i strid med oskuldspresumtionen. Oskuldspresumtionen tar inte sikte på situationen när en person redan är dömd. Den gäller enbart före det slutliga avgörandet. Dock bör oskuldspresumtionen självklart tillämpas på nya brott som personen blir misstänkt för.

Emellertid finns det andra problem med att peka ut dömda sexualbrottslingar. Det problem som har diskuterats i uppsatsen är sexualbrottslingars chans till rehabilitering. Straffrätten bygger på att brottslingar ska rehabiliteras. Utpekanden och avsaknaden av en andra chans leder till att sexualbrottslingar stängs ute från samhället, i likhet med hur det amerikanska rättsväsendet behandlar sina sexualbrottslingar. Det innebär att sexualbrottslingar får det svårare att sluta begå brott. Om sexualbrottslingar inte rehabiliteras finns problemet kvar. Vidare stigmatiseras sexualbrott vilket kan leda till en mindre benägenhet att prata om problemet. Det kan i sin tur även öka risken för att det i stället pågår i det fördolda.

Även om det inte torde vara särskilt vanligt, finns det brottsoffer som ljuger. Därför är oskuldspresumtionen viktig; för att förhindra att oskyldiga döms för ett brott som de inte har begått. Oskuldspresumtionen behövs för att kunna upprätthålla rättssäkerheten i en rättsstat. Även om den upprätthålls av den dömande makten och myndigheter är det trots allt en fara att den missbrukas av folkdomstolen på sociala medier.

Förutom rättssäkerhetsaspekten är det viktigt att beakta aspekten av att den utpekade drabbas väldigt hårt. Vårt rättssystem är långt ifrån perfekt. Sexualbrottsutredningar läggs på hög och sexualbrottsoffer får inte någon upprättelse. Det leder till frustration och besvikelse. Men att överlåta dömandet till en folkdomstol i sociala medier får betydligt värre konsekvenser i det långa loppet.

Oskuldspresumtionen hotas således inte av utpekanden av dömda sexualbrottslingar. Däremot finns det ett uppenbart hot mot oskuldspresumtionen när misstänkta, det vill säga icke dömda, sexualbrottslingar utpekas i sociala medier. I takt med att folkdomstolen får fäste i samhället kan det finnas en risk för att oskuldspresumtionen förlorar sin ställning som rättslig princip och sakta urholkas.

7.5 Avslutande kommentar

Den trend av utpekanden som har synts i sociala medier det senaste året kan få både rättsliga och samhällsliga konsekvenser.

De rättsliga konsekvenserna består av att den som pekar ut kan dömas för förtal. Me too-rörelsen är den främsta orsaken till att väldigt många under

det senaste året har valt att peka ut sina förövare. Det finns många missuppfattningar och okunskap kring förhållandet mellan förtal och utpekanden. Den främsta missuppfattningen är att sanna uppgifter inte kan utgöra förtal. Förhoppningsvis bidrar denna utredning till att öka kunskapen kring den rättsliga problematik som utpekanden av sexualbrottslingar ger upphov till.

På grund av utpekandena av sexualbrottslingar på sociala medier har frågan om intresseavvägningen mellan yttrandefriheten och personlig integritet uppmärksamats. De finns säkert flera som hävdar att sexualbrottslingar inte har rätt till personlig integritet. Men enligt lagens mening har även sexualbrottslingar rätt till personlig integritet. Det är viktigt att upprätthålla och balansera alla olika värden i en rättsstat. Rättsstaten ska inte heller göra skillnad på värderingar och syften. Alla ska behandlas lika inför lagen.

Den så kallade folkdomstolen på sociala medier är ett hot mot oskuldspresumtionen, åtminstone när det gäller utpekanden av misstänkta sexualbrottslingar som inte är dömda av en rättslig instans. Vad gäller dömda sexualbrottslingar ger inte oskuldspresumtionen någon vägledning. Oskuldspresumtionen tar inte sikte på situationen när en person redan har blivit dömd för ett brott.

Även om det inte är fokus för denna uppsats så är det viktigt att diskutera hur vi ska behandla våra dömda brottslingar. Det kanske är kontroversiellt att hävda att en sexualbrottsling har rätt till en andra chans. Men det är inte särskilt kontroversiellt ur ett juridiskt perspektiv. Jag menar att det är det bästa sättet i ett långsiktigt perspektiv.

Slutligen publiceras utpekanden av sexualbrottslingar oftast med goda intentioner. Det kan vara för att kvinnor inte ska skuldbeläggas för sexuella övergrepp och för att kämpa emot patriarkatet, men även för att varna allmänheten för dömda sexualbrottslingar. Kampen mot sexuella övergrepp är en viktig kamp att föra. Meningen med denna uppsats är inte att marginalisera denna kamp på något sätt. Den här uppsatsen har syftat till att uppmärksamma fenomenet ur den utpekades perspektiv. Utpekanden kan leda till att den som pekas ut drabbas oproportionerligt hårt, särskilt om informationen inte är sann. Men framför allt är det viktigt att uppmärksamma att oskuldspresumtionen måste respekteras och upprätthållas, även som ett led i beivrandet av sexualbrott mot kvinnor och barn.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1975:75 ”Medborgerliga fri- och rättigheter”

SOU 2007:22 Del I ”Skyddet för den personliga integriteten. Kartläggning och analys”

SOU 2016:30 ”Människorna, medierna och marknaden – Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring”

SOU 2017:17 ”Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången – Genomförande av EU:s oskuldspresumtionsdirektiv”

Propositioner

Prop. 1975/76:209 ”Om ändring i regeringsformen”

Prop. 2009/10:80 ”En reformerad grundlag”

Prop. 2013/14:47 ”Några ändringar på tryck- och yttrandefrihetens område”

Prop. 2016/17:222 ”Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten”

Prop. 2017/18:58 ”Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet”

Litteratur

Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, MTM, Johanneshov, 2017

Axberger, Hans-Gunnar, *Integritetsskydd i perspektiv*. I: Svensk Juristtidning, 2009

Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*. I: JT 1994/95, nr 4, s. 716

Berggren, Nils-Olof, Bäcklund, Agneta, Johansson, Stefan, Leijonhufvud, Madeleine, Munck, Johan, Trost, Hedvig, Träskman, Per Ole, Dag, Victor, Wennberg, Suzanne & Wersäll, Fredrik, *Brottsbalken – en kommentar*, Zeteo, 10 november 2017

- Billström, Magnus (red.), *Brottsoffrets rätt*, Juristförl., Stockholm, 1995
- Bogdan, Michael, *Gränsöverskridande förtal i Cyberspace*. I: SvJT 1998, s. 1
- Brinnen, Martin, *Teknikoberoende yttrandefrihetsreglering?: ett diskussionsunderlag*, Det IT-rättsliga observatoriet, Stockholm, 1999
- Carlsson, Ulla & Weibull, Lennart, *Yttrandefriheten i dagens mediekultur: en studie av medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser*, Göteborg, 2017
- Carlsson, Ulla, *Medie- och informationskunnighet, demokrati och yttrandefrihet*. I: SOU 2016:30
- Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015
- Davidsson, Pamela & Thoresson, Anders, *Svenskarna och internet 2017: Undersökning om svenskarnas internetvanor*, 2017
- Edmar, Malin, *Internetpublicering och sociala medier: en juridisk vägledning*, 5., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015
- Grothe Nielsen, Beth & Snare, Annika, *Viktimologi: om förbrydelsens ofre: teori og praksis*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus, 1998
- Hammarlin, Mia-Marie & Miegel, *Digital (o)moral*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerus, Malmö, 2017
- Jareborg, Nils, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, 2., [uppdaterade] uppl., Iustus, Uppsala, 2015
- Koch, Hannsjoachim W., *In the name of the Volk: political justice in Hitler's Germany*, Tauris, London, 1989
- Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013
- Nowak, Karol, *Oskyldighetspresumtionen*, 1. uppl., Norstedts juridik, Diss. Göteborg : Handelshögsk., 2003, Stockholm, 2003
- Olsson, Tobias, *Sociala medier – en introduktion*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerus, Malmö, 2017

Olsson, Tobias, *Sociala medier och politisk mobilisering*. I: Olsson, Tobias (red.), *Sociala medier: vetenskapliga perspektiv*, Första upplagan, Gleerus, Malmö, 2017

Ramberg, Anne, *Medierna och folkdomstolen*, I: Advokaten 2005, nr 2, Årgång 71, s. 4

Sackemark, Alexandra & Schultz, Mårten, *Näthat: rättigheter och möjligheter*, Andra upplagan, Karnov Group Sweden AB, Stockholm, 2015

Schultz, Mårten, *Förtal och integritet*. I: JP 2012, nr. 2, s. 207

Solove, Daniel J., *Speech, privacy, and reputation on the Internet*, I: Levmore, Saul X. & Nussbaum, Martha Craven (red.), *The offensive Internet: speech, privacy, and reputation*, Harvard University Press, Cambridge, 2010

Sunstein, Cass R., *Believing false rumors*, I: Levmore, Saul X. & Nussbaum, Martha Craven (red.), *The offensive Internet: speech, privacy, and reputation*, Harvard University Press, Cambridge, 2010

Strömbäck, Jesper, *Stabilitet i en föränderlig värld: medieanvändning och social sammanhållning*. I: Andersson, Ulrika, Ohlsson, Jonas, Oscarsson, Henrik & Oskarson, Maria (red.), *Larmar och gör sig till: SOM-undersökningen 2016*, SOM-institutet, Göteborg, 2017

Träskman, Per Ole, *Presumptionen om den för brott misstänktes oskyldighet*, I: Höglund, Olle & Welamson, Lars (red.), *Festskrift till Lars Welamson*, Norstedt, Stockholm, 1988

Utvecklingscentrum Stockholm, *Förtal och förolämpning*, RättsPM 2014:2, Åklagarmyndigheten, Stockholm, 2014

Elektroniska källor

Eklund, Ängla: ”Summering av 2017!”, Institutet för juridik och internet. <http://www.juridikinstitutet.se/2018/01/01/summering-av-2017/>, hämtad 2018-02-16

Eklund, Ängla & Eddin Rosanna: ”Även spridandet av en sann uppgift kan utgöra förtal”, SVT Nyheter. <https://www.svt.se/opinion/angla-eklund-och-rosanna-eddin-om-metoo-och-juridiken>, hämtad 2018-03-15

Eksvärd, Elaine: ”Din äckliga jävel är så dömd ändå”, Elaine Eksvärd blogg, blogg.mama.nu. <http://blogg.mama.nu/elaineesvard/2017/06/12/din-ackliga-javel-ar-sa-domd-anda/>, besökt 2018-04-04

Guillou, Jan: ”Vi måste besinna oss – innan revolutionen övergår i galenskap”, Aftonbladet.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/wEPBEP/vi-maste-besinna-oss--innan-revolutionen-overgar-i-galenskap>, besökt 2018-05-04

Hedenmo, Fanny: ”Patrik Sjöberg: En enorm besvikelse”, SVT Nyheter.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/patrik-sjoberg-en-enorm-besvikelse>, besökt 2018-03-14

Institutet för språk och folkminnen: ”Nyordslistan 2015”.
<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/nyord/nyordslistor>, besökt 2018-03-13

Johansson, Sandra: ”#metoo: Så blev en hashtag en lavin på sociala medier”, Svenska Dagbladet.
<https://www.svd.se/metoo-sa-blev-hashtaggen-en-lavin-pa-sociala-medier#sida-5>, besökt 2018-03-26

Journalistförbundet: ”Publicitetsregler”.
<https://www.sjf.se/yrkesfragor/yrkesetik/spelregler-for-press-radio-och-tv/publicitetsregler>, besökt 2018-04-23

Journalistförbundet: ”Spelregler för press, radio och TV”.
<https://www.sjf.se/yrkesfragor/etik/spelregler-for-press-radio-och-tv>, besökt 2018-04-23

Mannheimer, Edgar: ”Regeringen lägger fram förslag om samtyckeslag”, SVT Nyheter.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/uppgifter-regeringen-infor-samtyckeslagen>, besökt 2018-04-09

Metro Nyheter: ”Lars: Jag blev oskyldigt uthängd för sexofredande”.
<https://www.metro.se/artikel/lars-jag-blev-oskyldigt-uthangd-for-sexofredande-xr>, besökt 2018-03-14

Nationalencyklopedin: ”Integritet”.
<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritet>, besökt 2018-03-05

Nationalencyklopedin: ”Internet”.
<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/internet>, besökt 2018-02-12

Nationalencyklopedin: ”Me too-rörelsen”.
<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/me-too-rorelsen>, besökt 2018-02-16

Nationalencyklopedin: "Folkdomstol".

<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/folkdomstol>, besökt 2018-04-18

Nationalencyklopedin: "Sociala medier".

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/sociala-medier>, besökt 2018-03-27

Nationalencyklopedin: "Twitter".

<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/twitter>, besökt 2018-04-09

Nationalencyklopedin: "Viral".

<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/viral>, besökt 2018-02-14

Nyrén, Frida: "Även pedofiler kan förtalas", Institutet för juridik och internet.

<http://www.juridikinstitutet.se/2017/02/19/aven-pedofiler-kan-fortalas/>, besökt 2018-03-26

SAOL på nätet: "Integritet".

<https://svenska.se/tre/?sok=integritet&pz=1>, besökt 2018-03-05

Schildt, Adina: "Inte förtal om det är sant – en vanlig missuppfattning som florerar på sociala medier", Institutet för juridik och internet.

<http://www.juridikinstitutet.se/2017/06/21/inte-fortal-om-det-ar-sant-en-missuppfattning-som-florerar-pa-sociala-medier/>, besökt 2018-03-15

Schultz, Mårten: "Folkdomstol eller en reaktion mot ett misslyckat rättssamhälle?", Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/reaktion-mot-ett-misslyckat-rattssamhalle--eller-en-folkdomstol>, besökt 2018-02-19

Schultz, Mårten: "Me too-strukturer kan inte dömas – bara individer", Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/metoos-systemkritik-uppenbara-problem#sida-5>, hämtad 2018-04-24

Schultz, Mårten: "Är förtal mindre allvarligt om många gör det?", Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/ar-fortal-mindre-allvarligt-om-manga-gor-det>, besökt 2018-03-23

Schultz, Mårten: "Sanningen inte huvudsak i förtalsmål", Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/sanningen-inte-huvudsak-i-fortalsmal>, besökt 2018-03-26

Sommerstein, Max: ”Kritiken mot förtalsdomen efter #metoo: Ger en farlig signal”, SVT Nyheter.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/metoo-var-formildrande-omstandighet-i-fortalsmal>, besökt 2018-03-23

Sporrong, Frida: ”Handbollstränaren har inte dömts – rättssystemet faller samman om vi ger vika för populism”, Dagens Juridik.

<http://www.dagensjuridik.se/2017/06/handbollstranaren-har-inte-domts-rattssystemet-faller-samman-om-vi-ger-vika-populism>, besökt 2018-04-04

State of California Department of Justice: ”About Megan’s Law”.

<https://www.meganslaw.ca.gov/About.aspx>, besökt 2018-03-26

Svenska Dagbladet: ”Pedofilmisstänkt höll sig undan – slipper åtal”.

<https://www.svd.se/vadjar-om-tips-for-att-gripa-pedofilmisstankt>, besökt 2018-03-14

Svensson, Frida: ”Jurist: Fallet är upprörande – slopa preskriptionen”, Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/jurist-efter-upprorande-fall-slopa-preskriptionen>, besökt 2018-03-14

Svensson, H Anna: ”Advokatsamfundet: En samtyckeslag kommer inte leda till fler fällande domar”, SVT Nyheter.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-lovar-samtyckeslag-advokatsamfundet-varnar-for-populism>, besökt 2018-04-09

The Dru Sjodin National Sex Offender Public Website: ”About NSOPW”.

<https://www.nsopw.gov/sv/Home/About>, besökt 2018-03-26

Treskabinoll: ”Om Treskabinoll”.

<http://treskabinoll.nu/om-treskabinoll/>, besökt 2018-04-04

Zuiderveld, Maria, Sundell, Joachim & Haimi, Rebecca: ”Kulturhusets anställda i upprop mot vd:ns ledarskap”, SVT Nyheter.

<https://www.svt.se/kultur/kulturhuset-stadsteatern-vd>, besökt 2018-04-30

Videoklipp

TV4 Nyhetsmorgon: ”Bråk om uthängd pedofil”.

<http://www.tv4.se/nyhetsmorgon/klipp/brak-om-uthangd-pedofil-3921911>, besökt 2018-03-14

TV4 Nyhetsmorgon: ”Blev uthängd som pedofil: Nära en kollaps”.

<http://www.tv4.se/nyhetsmorgon/klipp/blev-uthangd-som-pedofil-nara-en-kollaps-3509114>, besökt 2018-03-14

TV4 Nyhetsmorgon: "Metoo: Man pekar ut personer som brottsliga utan prövning i domstol".

<https://www.tv4.se/nyhetsmorgon/klipp/metoo-man-pek-ut-personer-som-brottsliga-utan-prövning-i-domstol-3947982>, besökt 2018-05-04

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Peltereau-Villeneuve mot Schweiz, mål no. 60101/09, 28 oktober 2014

Ion Cârstea mot Rumänien, mål no. 20531/06, 28 oktober 2014

Huseyn m.fl. mot Azerbajjan, mål no. 35485/05, 45553/05, 35680/05 och 36085/05, 26 juli 2011

Poncelet mot Belgien, mål no. 44418/07, 30 mars 2010

E.S. m.fl. mot Slovakien, mål no. 8227/04, 15 september 2009

Cemalettin Canli mot Turkiet, mål no. 22427/04, 18 november 2008

Grabchuk mot Ukraina, mål no. 8599/02, 21 september 2006

Marziano mot Italien, mål no. 45313/99, 28 november 2002

Butkevičius mot Litauen, mål no. 48297/99, 26 mars 2002

Phillips mot Förenade kungariket, mål no. 41087/98, 5 juli 2001

Osman mot det Förenade kungariket, mål no. 27319/07, 28 oktober 1998

Allenet de Ribemont mot Frankrike, mål no. 15175/89, 10 februari 1995

Minelli mot Schweiz, mål no. 8660/79, 25 mars 1983

Krause mot Schweiz, mål no. 7986/77, 3 oktober 1978

Handyside mot det Förenade kungariket, mål no. 5493/72, 7 december 1976

Högsta domstolen

NJA 2013 s. 1055

NJA 2003 s. 567

NJA 2001 s. 344

Tingsrätterna

Södertörns tingsrätts dom den 20 februari 2018, mål nr B 17160-17

Ångermanlands tingsrätt dom den 7 februari 2017, mål nr B 2201-16

Borås tingsrätts dom den 6 september 2016, mål nr B 273-16

Högsta förvaltningsdomstolen

RA 1996 ref. 97